

02

■ Yağmur yüzünden

"Bense İrlanda'ya bir yağmur memleketinden gelmişim. Sakarya'dan. Yağmurun her türlüşünü gördüğümü sanıyordum o yüzden. Yanılmışım. Rüzgârla birlikte her yönden yağın şiddetli yağmurda kaç şemsiyem kırılıp çözü boyladı saymadım bile. Bir 'su adam'a dönüşüp öyle vardım çok kez, okula, eve veya varacağım yer her neresiyse oraya! Bu yıl tam 52 gün durmadan yağmur yağdı İrlanda'da ve bunun bir rekor olduğu söyleniyor. Güzel! Bunu da yaşamadım demem."

Serhat Demirel'in yazısı sayfa 2'de.

03

■ Şiir açık bir yaradır

Şair Cihan Ülsen: "Şiir ise hâlâ hareket halinde. Okuyanla değişen, anlamını sabitlemeyen bir şey. Bu yüzden şiiri bir belge gibi görmüyorum; daha çok açık bir yara gibi görüyorum. Kapanabilir ama izi kalan. Bütünüyle tanıklık için kendini uçurumdan atmaya hazır."

Şeyma Subaşı'nın röportajı sayfa 3'te.

05

■ Görüntüler ölmüş imgeler

Şair Ümit Erdem: "Görüntüyü sabitleyen ve kayıt altına alan bir bakıştan ziyade görüntüyü kurgulama isteği beni teşvik eden. Bu görüntüleri bir görsel medya veya taşınabilir bellek içeriği olarak kaydedebildiydim şiirini yazamayabilirdim. Bu yönüyle görüntüler ölmüş imgeler halinde kalmadı hiç bende. Her ne kadar ölüm mefhumuna gönderme yapıyor olsa bile."

Zeynep Karaca'nın röportajı sayfa 5'te.

LİTRO SANAT

■ TÜRKİYE'NİN DİJİTAL KÜLTÜR SANAT GAZETESİ ■

2026 | TEMMUZ / 1 | N° 122

08

DÜNYA KUPASI'NDAN SINIRLARI AŞAN HİKÂYELEER

2026 Dünya Kupası, yalnızca futbolun değil; hafızanın, kültürün, siyasetin, müziğin ve insan hikâyelerinin de sahnesi. Biz de turnuvaya skorların ötesinden bakan sekiz denemeye kupanın görünmeyen yüzünün peşinden gidiyoruz.

Güven Adıgüzel'in yazısı sayfa 8'de.

10

MUSTAFA RUHİ ŞİRİN

■ Edebiyatın sıfır noktası: Masal eve döndü mü?

"Bedeni dört duvar arasına hapsolmuş ancak zihni teknoloji ve dijital dünyanın ağlarına takılı kalmış insanlar ve çocukların zamanındayız. Masalı ve çocuğu evine, yuvasına nasıl geri getireceğiz sorusunun cevabını Mustafa Ruhi Şirin yıllar önce aramaya koyulan önemli bir isim."

Melek Tosun'un yazısı sayfa 10'da.

11

■ Orhan Pamuk'un hafızasında bir yolculuk

"Kelimelerle kurduğu dünyayı resimle, müzeyle ve zaman zaman sinema aracılığıyla görünür kılmaya çalışıyor. Masumiyet Müzesi de bu arayışın en somut örneklerinden biri olarak karşımıza çıkıyor. Zihninde kurduğu dünyaları yalnızca anlatmakla yetinmeyip onları maddi bir gerçekliğe dönüştürmek istiyor."

Rabia Bulut'un yazısı sayfa 11'de.

14

■ Fildişî kulenin anahtarından kurtulma

"Türkan Şoray'ın o rüzgarda uçan saçları, perdesüsünün yakasını kaldırıp adaya doğru gidişi, o puslu deniz kadraji her izlediğimde içimde tarif edilemez bir sızıya dönüşür. Anlatısı, mekan seçimi, o insana yalnızlığını fışkırtan rüzgarlı mevsim dokusuyla benim sinema yolculuğumda değeri gerçekten paha biçilemez bir yerde duruyor bu yapım."

Ayşe Çelikkaya'nın yazısı sayfa 14'te.

04

■ Hikâyeler ile yenilik inşa edebiliriz

Yazar Ali Güney: "Dergimizde öykülerin yanı sıra söyleşilere, inceleme yazılarına ve eserlere ilişkin değerlendirmelere yer veriyoruz. Yayın kurumumuz alanında uzman ve güçlü isimler. Derneğimizin de dilimizi zenginleştirmekle ilgili bir hayali var. Biz de dergi ile hem genç kalemlere alan açmaya hem de nitelikli edebiyat üretimini desteklemeye çalışıyoruz. Okurla yazar arasında sahici bir bağ kurulmasını önemsiyoruz. Hikâyeler ile yenilik inşa edebiliriz. Kim bilir, belki de o günleri de görürüz."

Ali Demirtaş'ın röportajı sayfa 4'te.

06

■ Müziğimiz Türkiye'de yaşıyor

Yuxu grubunun üyelerinden Cengiz Eyvazov: "İstanbul'da aradan yıllar geçmesine rağmen seyirciler şarkılarımızı bizimle beraber ezbere okuyordu. Üstelik her yaştan insan oradaydı. Bu bizim için çok büyük bir anlam ifade ediyor. Yuxu'nun Türkiye'deki dinleyicileri arasında hâlâ büyük bir sevgiyle yaşatıldığına bir kez daha gözlerimizle şahit olduk."

Neslihan Ünsal'ın röportajı sayfa 6'da.

12

■ İstanbul bana her zaman ilham veriyor

Sanatçı Yaprak Sayar: "Günümüz dünyasında ve günümüz İstanbul'unda aslında unuttuğumuz o incelikler bu musikiyi her dinlediğinizde ve ben de her icra ettiğimde ruhumda bir uyanışa sebep oluyor. Zaten bu şehre âşık olmayan yoktur. Ben de onlardan biriyim ve her semtin bir başka dünyası var. Dolayısıyla bu şehirdeki havayı solumak bana her zaman ilham veriyor."

Merve Yılmaz Oruç'un röportajı sayfa 12'de.

03

SADIK YEMNİ

05

NAİME ERKÖVAN

07

SENA TUNÇ

13

MUSTAFA KARA

KÜLTÜR SANAT

ALİ DEMİRTAŞ
alidemirtas.letisim@gmail.com

Yayıncılık, hikâye yazarlığı, sosyal inovasyon ve kültür yönetimi alanlarında yürüttüğü çalışmalarla dikkat çeken bir isim Ali Güney. Bilgi ile toplum arasında köprü kurmayı hedefleyen çok yönlü bir yazar. Akademik birikimini sahadaki uygulamalarla buluşturan Güney, bugün Sosyal İnovasyon Ajansı Direktörü olarak gençlik, kültür ve sosyal kalkınma alanlarında önemli projelere öncülük ediyor. Litros Sanat Gazetesi için gerçekleştirdiğimiz bu özel söyleşide; yayıncılık serüvenini, sosyal inovasyon çalışmalarını, edebiyat dünyasına bakışını ve gençlere dair gözlemlerini konuştuk.

“YAPTIĞIM İŞLERİN ORTAK NOKTASI, BİLGİYİ TOPLUMLA BULUŞTURMAK...”

Sizi kısaca daha yakından tanıyabilir miyiz?

1990 yılında Konya’da doğdum. Konya’nın güzel bir ilçesi, dağlık bölgelerinden Bozkırlıyım. 2012 yılında Necmettin Erbakan Üniversitesi Fen Bilgisi Öğretmenliği eğitimimin ardından, nükleer enerjinin çevresel etkileri üzerine ilk yüksek lisansımı tamamladım. Daha sonra insan-doğa-teknoloji meselesini sosyal bir perspektiften ele aldığım ikinci yüksek lisans çalışmamı felsefe alanında tamamladım. Bir arayışı sanıyorum bu çalışmam. İtiraf edeyim, felsefe eğitimi almak bana haddimi bildiren bir deneyim oldu. Çok şey öğrendiğim, merakımı yönetmeyi ve tutarlı bir söylem inşa etmenin yollarını keşfettim. Bildiklerimizin sınırlılığını fark etmek ve doğru sorular sormayı öğrenmek açısından dönüştürücü bir süreçti benim için. Gençlik yıllarımdan itibaren yayıncılık, hikâye yazarlığı hayatım oldu. Bugün ise sosyal inovasyon, kültür yönetimi, bilim-toplum ilişkisi ve yayıncılık alanlarında çalışmalarımı sürdürüyorum. Aslında yaptığım işlerin ortak noktasını; bilgiyi topluma buluşturma, farklı disiplinler arasında bağlantılar kurmak ve insanların birlikte düşünme-üretme kapasitesini artırmak olarak özetleyebilirim. Hikâyemizi keşfettiğimize daha çok anlarız ya birbirimizi, öyle.

“Toplumsal sorunlar tek bir kurumun çözebileceği kadar basit değil”

Bize Sosyal İnovasyon Ajansı’ndan bahsedebilir misiniz? Ajansın kuruluşu amacı ve çıkış noktası ne idi?

Sosyal İnovasyon Ajansı, Konya Büyükşehir Belediyesi ve Necmettin Erbakan Üniversitesi iş birliğinde kurulan, toplumsal sorunlara yenilikçi çözümler geliştirmeyi amaçlayan bir yapı. Gençlik, sivil toplum, kültür endüstrileri, sosyal girişimcilik, araştırma alanlarında projeler yürütüyoruz. Ben de inovasyon ajansı

direktörü olarak stratejik planlamadan program geliştirmeye, paydaş ilişkilerinden ekip koordinasyonuna kadar geniş bir hizmet alanı olan yapıda önemli bir sorumluluk üstleniyorum. Özellikle sosyal inovasyonun akademi, kamu, özel sektör ve sivil toplum arasında bir verimlilik işlevi görmesini çok değerli buluyorum. Çünkü toplumsal sorunlar artık tek bir kurumun veya disiplinin çözebileceği kadar basit değil. Ortak akıl, farklı uzmanlıkları ve sahadaki deneyimi aynı masada buluşturmak gerekiyor. Aklimızdan geçenler ile başımızdan geçenler arasındaki farkı birbirine yaklaştırmaya gayret ediyoruz.

“Gençler yalnızca proje katılımcısı değil...”

Ajans olarak faaliyetleriniz ve gelecek projeleriniz nedir?

Yayıncılık Yaz Okulu, Creathon Konya, Sosyal Kalkınma Forumu gibi vizyon etkinliklerimiz var. Son dönemde gençlik çalışmaları, sivil toplum kapasitesinin güçlendirilmesi ve sosyal etki alanındaki akademik üretimin teşvik edilmesine yönelik programlara ağırlık veriyoruz. Uluslararası Sosyal İnovasyon Yaz Okulu, araştırma süreçleri programları ve gençlerin yerel yönetim şüphelerine katılımını destekleyen çalışmalar bunlardan bazıları. Gelecek dönemde sosyal inovasyon literatürünün gelişmesine katkı sunacak yayın faaliyetlerini artırmayı, uluslararası iş birliklerini güçlendirmeyi ve özellikle gençlerin fikirlerini somut projelere dönüştürebilecekleri uygulama alanlarını genişletmeyi hedefliyoruz. Gençlerin yalnızca proje katılımcısı değil, çözüm tasarıyan, uygulayan ve karar süreçlerine katkı sunan aktörler haline gelmelerini önemsiyoruz. Sosyal inovasyonun sürdürülebilirliği de ancak bu sahiplenme duygusuyla mümkün olacaktır.

“Bir umutsuzluk içerisinde değilim”

Sizce gençlere dair bakışınız nedir, gözleminiz nedir, eksiklik nerede yaşanıyor ya da neyi son derece iyi yapıyor ve algılıyorlar? Düşüncelerinizi paylaşır mısınız?

Gençler hakkında bir soruyu cevapladığımızda göre zannediyoruz o işiğe bizde değil. Artık genç değiliz de hakkında konuşuyoruz. İsim ve dergicilik çalışmaları nedeniyle gençlerle çok sık bir aradayım. O yüzden keskin yarğarlardan korkuyorum. Ama açık söyleyeyim, bir umutsuzluk içerisinde değilim. Çok heyecanlı, çok bilgili bir ekip de yetişiyor. Hepimizce peplerinden çıkarırlar. O yüzden kendi kusurlarım hakkında konuşsam daha iyi. Büyükrken beni tedirgin eden şeylere bu kadar çok odaklanmasam daha iyi olurmuş.

“Hikâye merkezli bir yayıncılık anlayışıyla”

GYV görevini yürüttüğünüz Olağan Dergisi nasıl gidiyor? Bize dergiden, içeriklerinden ve kapsadığı, hitap ettiği alandan bahsedebilir misiniz?

Olağan Hikâye Dergisi, hikâye merkezli bir yayıncılık anlayışıyla yoluna devam ediyor. Hikâyeyi sadece edebî bir tür olarak değil, insanı ve hayatı anlamamızın güçlü araçlarından biri olarak görüyoruz. Ve toplumsal karşılığını da güçlendirmeyi önemsiyoruz. Ama açık söyleyeyim, bir umutsuzluk içerisinde değilim. Çok heyecanlı, çok bilgili bir ekip de yetişiyor. Hepimizce peplerinden çıkarırlar. O yüzden kendi kusurlarım hakkında konuşsam daha iyi. Büyükrken beni tedirgin eden şeylere bu kadar çok odaklanmasam daha iyi olurmuş.

Ali Güney

Yazar Ali Güney, Litros Sanat Gazetesi’nin yeni sayısında konduğumuz olarak sorularımızı içtenlikle yanıtladı: “Gençlik yıllarımdan itibaren yayıncılık ve hikâye yazarlığı hayatım oldu. Bugün ise sosyal inovasyon, kültür yönetimi, bilim-toplum ilişkisi ve yayıncılık alanlarında çalışmalarımı sürdürüyorum. Aslında yaptığım işlerin ortak noktasını; bilgiyi topluma buluşturma, farklı disiplinler arasında bağlantılar kurmak ve insanların birlikte düşünme-üretme kapasitesini artırmak olarak özetleyebilirim...”

“Konya bu potansiyeli taşıyor”

Bunun dışında Konya’daki çalışmalarını genel olarak nasıl anlatırsınız bize?

Konya, köklü kültürel birikimi ile yenilikçi yaklaşımları bir araya getirebilen önemli şehirlerden biri. Vizyoner şehir yöneticileri ve rol model projeleri ile dikkat çeken güçlü bir kuluçka merkezi olduğunu düşünüyorum. Ben zamanla bir çekim merkezine de dönüşeceğine inanıyorum. Kültürel alanda örnek çalışmalar ile çokça konuşulan bir şehir. Gelenek ile yeniliğin aynı anda var olabildiği şehirler, geleceğin kültürel ekosistemlerini daha güçlü biçimde inşa edebiliyor. Konya’nın da bu potansiyeli taşıdığı kanaatindeyim.

“Hem saha hem metin odaklı üretimlere gayret ediyoruz”

Kitap çalışmalarınız hakkında bilgi paylaşır mısınız?

Hikâye kitabımın ismi Grafen Bulut. Çelişkilerimiz üzerine odaklanan bir eserdir. İnsan olmanın karmaşıklığına, modern hayatın açmazlarına ve bireyin iç dünyasındaki gerilimleri dikkat çekmeye çalışmışım. Yani sıra, bilim ve toplum ilişkisi üzerine çeşitli yayınlar hazırladım. Bir dönem (2019-2024 yılları arasında) Mahalle Mektebi dergisinde hikâye editörlüğü görevini üstlendim. Şimdilerde Türkiye Dil ve Edebiyat Derneği bünyesinde çıkan Olağan Hikâye dergisinin genel yayın yönetmenliğini yürütüyorum. Bilim merkezleri ve kültür yönetimi ile ilgili çalışmalarımız da sürüyor. Yeditepe Üniver-

sitesi öğretim üyesi Marcus Graf ile birlikte editörlüğünü üstlendiğimiz “Kültür-Sanat-Yönetim” isimli eser yeni baskısıyla raflarda. Teorinin pratiğe yol açtığını düşünerek hem saha hem metin odaklı üretimlere gayret ediyoruz.

“Kitaplarının ortak noktası, bilgi ile toplum arasındaki ilişki”

Yazdığınız kitapların ortak noktası nedir diye sorsam? Ayrıca bahsettiğiniz “Kültür-Sanat-Yönetim” eserinizi de biraz daha açsak...

Aslında farklı disiplinlerde görünseler de kitaplarının ortak noktası, bilgi ile toplum arasındaki ilişkileri güçlendirmek çabasıdır. Hikâyemize yabancı olmamak için beş benzerimi bir araya getirmek değil yaptım. Bilakis, keşifim kümelerinin sınırlarında volta atıyor gibi hissediyorum. Kültür-Sanat-Yönetim kitabı da bu anlayışla ortaya çıktı. Sanat ve kültür yönetimi alanındaki çağdaş teorileri ve uygulama örneklerini bir araya getirerek bu alanda çalışanlara bir başyuru kaynağı sunmayı amaçladık. Temel bir metin olsun istedik. Bölüm yazarlarımız çok değerli isimler. Yani sıra Marcus Hoca’yla çalışmak da öğretici. Bir serginin arkasındaki planlama süreçlerinden kültür politikalarına, izleyici geliştirme stratejilerinden kurum yönetimine kadar pek çok başlığı ele alan bu çalışma, aslında kültür-sanatın hakkında konuşurken güncel politliği değil de uzmanlığı çalışmalarımız da sürüyor. Yeditepe Üniver-

EDEBİYAT

MEKANA HÜKMETMEKTENSE İÇİNDE KAYBOLMAYI TERCİH EDERİM

Şair Ümit Erdem: “Turnikeden Sonra bir kırsal anlatısı değil öncelikle. Mekani, zamanı ve tarihi, kimlik ve beden algılarını, doğayı ve kenti, makineyi, havayı ve hissiyatı vs. didikleleyen heterojen bir toplam. Sonsuz imge yolculukları. Sanırım minyatürleştirmeden bakma yönümden ileri geliyor bu. Mekana hükmetmektense içinde kaybolmayı tercih ederim.” ifadelerini kullandı.

ZEYNEP KARACA
c.zeynep.karaca@gmail.com

Çivi Baskını, Elden Bitmek, Turnikeden Sonra ve Görüntüleri Eksiltlen isimli şiir kitaplarının yazarı Ümit Erdem’le son bir yılda çıkan Turnikeden Sonra ve Görüntüleri Eksiltlen kitapları üzerine konuştuk.

Turnikeden Sonra kitabınızda birkaç yerde “bozkır” teması var. Bu sanatta önemli bir tema. Sizin bozkırdanızdan sizante neler? Her yerin küçük bir kent döndüğü dünyada hala kırsal anlatıları önemli mi?

Turnikeden Sonra da adından anlaşılacağı üzere bir yer ve benim vurgusu var. İsimdeki sonralık zamansal bir sonralığı işaret ettiği gibi mekansal bir sonralığı da getiriyor. Turnike bir yandan girişe bir yandan da çıkışa dönük bir metafor. Kentten taşraya, bozkıra, ormana, dışarıya çıkış. Tam tersi de düşünülebilir. Bunun yanında benim önemseydiğim ara yerler (turnike, eşik, balkon, kapı, antre, pasaj gibi) de düşünülebilir. Yani geçiş mekanları, süreyle güdümlü bazı yerler, belki de “yok-yer”ler.

Turnikeden Sonra bir kırsal anlatısı değil öncelikle. Mekani, zamanı ve tarihi, kimlik ve beden algılarını, doğayı ve kenti, makineyi, havayı ve hissiyatı vs. didikleleyen heterojen bir toplam. Kısık anlatılarına gelecek olursak benim açmaktan kırsal anlatıları değerlendiril. Çölü, bozkırı, denizleri,

birbirinden ayıramam. Sonsuz imge yolculukları. Sanırım minyatürleştirmeden bakma yönümden ileri geliyor bu. Mekana hükmetmektense içinde kaybolmayı tercih ederim.

“Nükleer Günahlardan Sonra” şiiriniz, beden ve kadın gibi temel varlıklar etrafında dönüyor. Hem şiir bağlamında hem de toplum, günah nasıl bakıyoruz?

Şiirde bedeni önemsiyorum. Bir yönüyle fenomenolojik, bir yönüyle kültürel, bir yönüyle hazza ve algıya dönük, başka bir yönüyle imgelemin toplandığı mekansal bir derinliği içeriyor. Beden hazzi, elemi, acıyı veya günahları çağırabilir. Bu kişinin kendini ve mahremiyetini temsil ettiği yegane kaleisi olmasıyla ilgili. Fakat “Nükleer Günahlardan Sonra” şiirim beden ve kadınlıkla ilgili günah düşüncesinden gelmez, şiirdeki tarihsel süreçlerden antoposen çağın günahlarına dönük bir adlandırma. Tersten bir perspektif.

“Karantınadan Kadrajlara” şiirinin atmosferi hastalık ve arkadaşlık çağrışımı yapıyor. Hem yakın zamanda geçirdiğimiz salgın, hem de kişisel hayatımızda hastalıklar. Tüm bunların şiirle bağını nasıl kuruyorsunuz?

Sağlık sektörü anlamıyla bir ütopyadır. Modern çağın bireylere aşladığı yaşam pratiğidir. Hayatın akışına ve oluşlara dönük göstermek kendini var eder. Beden üzerinde modifikasyonla kendini var eder. Genç, güzel, yakışıklı, fit veya çekici olmak hem medikal hem de ticari anlatıların arzularından. Bunun tamamen kötü bir şey olduğu söylenemez. Fakat performans toplumun algısında çeşitlenerek yapay kimlikler oluşturur.

Sağlık hastalığı görmezden gelen veya onu yok saymakla belki de tahakküm altında tutmakla ilerlemek ister. Ama şöyle ciddi anlamda bakınca hastalığa karşı bir utkumuz var mıdır? Antibiyotığın zaferi kitle sağlığında yenilgiye dönüştü. Byung Chul Han antibiyotikten sonra büyük salgıların literatürden çıktığını ve salgının hükümranlığını yitirdiğini söylemesi ise askıya alınabilir artık.

Hastalığa karşı galebe çaldığını ilan eden sağlık anlatılarının -milyenyum çağına bile- korku ve paranoya iklimi oluşturduğu ortada. Sağlık ve türevi anlatılar neoliberal çağın argümanları olarak tüketim unsurları olarak yerini almıştır. Bu çağın bireyi en çok neyi arzularsa onunla sınımanacaktır. Coronavirüs pandemisinde olduğu gibi. Virüs bir hayalete çevirdi şehirleri. Kapatılma mekansal

Ümit Erdem

bazı buyruklar ve kısıtlamalarla yeni yaşam provası uygulandı. Temassız, mesafe, hijyen, yeni normal, evde kal, maskeni tak gibi sosyal yaşamın dizaynına dönük bir yaşam pratiği denendi. Paranoya insanları ve hatta hayvanları abject varlıklara dönüştürdü.

Sağlık söylemlerinin iktidar mekanizmasının güdümünde yer almasıyla okunacak birçok uygulama var. Kökünde ölüme meydan okuma arzusu belirgin. Ya da ölümlü en azından görünür olmaktan uzaklaştırmaya hevesi. Hepsini koca bir ütopya.

Görüntüleri Eksiltlen “kayıt” bilgisizle açılıyor. Hem kitaba isim olmasının hem de görüntü ve şiir arasında kurduğunuz bağdan biraz bahsedebilir misiniz?

Görme ve hafızanın imkanlarını içeride tutan şiirler. Vaka tutanağı olarak değil de imgelemin geçiş albümlerinden beslenen şiirler. Çocukluk, aile, oluşlar, hayvanlar, beden, ekoloji, masallar, efsaneler gibi birçok unsurun bir araya gelmesi. Görüntüyü sabitleyen ve kayıt altına alan bir bakıştan ziyade görüntüyü kurulumla isteği beni teşvik eden. Bu görüntüleri bir görsel medya veya taşınabilir bellek içeriği olarak kaydedilebilsen şiirini yazamazayıldırım. Bu yönüyle görüntüler ölümün imgelemler halinde kalmadı hiç bende. Her ne kadar ölümlü mefhumuna gönderme yapıyor olsa bile.

Görüntülere maruz kalmış bir özne anlatısı yanında insana ve tarihe maruz kalmış görüntüler dikkatimi çekti. Bellek, zaman ve haliyle tarihi de yedeğinde getirdi. Belleğin kendisinin yer olması -üstelik insan için en mahrem yer- yanı sıra belleklere verinin mekanla geldiği de aşıkâr. Haliyle görüntüler uzamlaşmış bellekte sünmeye devam ediyorlar.

Aşmak şiire özgü kavram

“Baba ve Bakır”da resmedilen bir baba var. Çok da sorunlu değil gibi. Baba oğuldan yola çıkararak, şiir bağlamında nasıl bir düzlem kuruyorsunuz?

Benim babayla gerilimim daha çok Çivi Baskını kitabına yansımam. Devlet, Tanrı, iktidar, baba kavramları ideolojik ve politik düzlemlerde değindiğim uçlardı. Görüntüleri Eksiltlen’de baba figürü firtınanın dindiği zamanlara rast geldi. Kan bağı olan baba. Ellerinizle toprağa gömdüğünüz baba. Babalar da ölüyor ve işin en garip tarafı ölen babanın

NÂİME ERKÖVAN
naimeerkovan@hotmail.com

Yapmamayı tercih ederim

Hayatın alabildiğine güçlü aktığı yerin, yani Wall Street’in tam ortasına düşüyor edebiyatın en büyük asisi. Ası dediysem eylemlerle hak etmiyor bu unvanı, hiçbir şey yapmayı sadece var olarak ve bütün görevlendirme girişimlerine verdiği efsanevi cümlesiyle hak ediyor bunu: “Yapmamayı tercih ederim.”

Bir yanda kapitalizmin en büyük nehri akıyor, diğer yanda Antik Yunan’ın abidevi hatibi Cicero’nun büstü mekânı süslüyor. Konuşmanın ve yaşamının sahnesidir burası ama Melville hepsinin ortasına tek kelime sarf etmekten kaçınan kahramanını, Kâtip Bartleby’yi yerleştiriyor büyük bir zıtlık olarak.

Çalıştığı hukuk bürosunun düzenine uyum sağlamak yerine kendi tuhaf alışkanlığını dayatıyor Bartleby. Patronu olan avukatla kat da bir uçtan bir uca savruluyor. Ökür, temizce çekilecek yazıları “Yapmamayı tercih ederim,” diyerek reddettiğinde, ofise iyiden iyereleşip geceleri bile orada kaldığında, patronu bunu fark edip geç saatte ofisin kapısını çaldığında ve içerden gelen “şimdi müsait değilim,” karşılığıyla hayretler içerisinde kaldığında, sırf onu gönderemediği için ofisini başka yere taşımaya gerektiği hâlede Bartleby’nin orada kalmayı sürdürdüğünde yaşar okur şaşkınlığını. Ona kızmak ve acımak arasında gider gelir.

Kâtip’in durumu aklın kârı değildirdi ancak sessiz direnişinin mantığını bir türlü çözemez okur. Artık bir yerden sonra avukat gibi o da ağız açık seyrederek Bartleby’nin aklın almaz tutumunu. Ama nasıl başaracağını kimsesiz bilmede de hem patronunda hem de okurda kendisine karşı mantık dışı bir merhamet devreye sokar. Hapse atıldığında sivil itaazsızlığı doruğa çıkarıp verilen yemeğe bile “Yapmamayı tercih ederim,” cümlesini kullanarak ölüm diyarına geçtiğinde acıma hissi doruğa çıkar. Bir anda okur tuhaf bir adamın varlığını çözememişken yokluğuyla karşı karşıya kalır. Bartleby ne var olmuştu ne de yok.

Okur kendini, avukatın yanında çalışan diğer tuhaf üç karakter gibi davranırken bulur. Lakapları Zencefil, Cmbız ve Hindi olan üç çalışmana benzer bir yerden sonra. Gündüz biri tuhaf davranır, öğleden sonra bir diğeri zır ruh hâline bürünür; okur da Bartleby’ye göstermesi gereken tavır karşısında aynı durumdadır. Başta ki okurda sondaki değişir. Diğer çalışanlarının tavırları gösteriyor ki avukatın nasibinde “normal” çalışan yokmuş. Onların tuhaflıkları, Bartleby’nin tutumu karşısında gölgede kalıyor. Bütüne baktığımızda ofiste sıradan ve mental olarak sağlıklı birinin olmadığı da gözden kaçmıyor.

Hikâye, Bartleby’nin ölümüyle noktalanıyor zannedilse de yazar peyeyeni bir kapı açıyor bir anda ve Kâtip hakkında sıra dışı bir bilgi ortaya çıkıyor. Sahipsiz Mektuplar Ofisi’nde bir zamanlar çalışmış olan Bartleby’nin hikâyesini zenginleşince okurun ona karşı merhameti daha da büyüyor. Ama sadece zenginleşmiyor; bu bilgi okurun zihnindeki taşları alt üst ediyor.

Bartleby’nin ofisi terk etmeyişi hatta gece bile oradan ayrılmayışi sahipsiz mektuplarla ilişkilendirmeye çalışıyor. Birkaç fikir aklımıza gelse de her biri tahminden öteye geçmiyor. Sonunda Bartleby’yi sahipsiz, teslim edilemeyen hatta çekilmiş bir mektup olarak değerlendiriyoruz. Ötesini “Yapmamayı tercih ediyoruz.”

MÜZİK

Sözü, Yuxu adına Cengiz Eyvazov'a bırakıyoruz: "Şunu da belirtmeliyim ki, Azerbaycan Türkçesinde hard rock çok da güzel tınılıyordu, kulağa harika geliyordu. Çünkü sözlerimiz içten geliyordu, her mısrasında bir yürek, bir ruh vardı. Ve bu duruşumuz gerçekten de "rock sadece İngilizce güzel durur" mitini darmadağın etti. Kolay olmadı elbette ama bu işin üstesinden hakkıyla gelebildiğimizi düşünüyorum."

Yuxu Grubu

AZERBAJYAN TÜRKÇESİYLE DE HARD ROCK YAPILIR

Grup 1987 yılında Sumgayıt'ta kuruldu. Grubu kurma ve Azerbaycan Türkçesinde rock müzik yapma fikri ilk olarak nasıl doğdu?

Grup, rahmetli bas gitaristimiz İbrahim Emin tarafından kuruldu. Biz İbrahim ile çocuklukta beri aynı mahallede büyümüş iki dosttuk. Onunla, kendi şarkılarımızı Azerbaycan Türkçesinde çalacağımızı diyerek yola çıktık. Doğrusu bu fikirlerimiz bazen alayla, küçümseyerek yaklaşanlar da oluyordu çünkü o dönemde "hard rock dediğin İngilizce söylenir" gibi bir algı vardı. Bunun geçici bir heves olduğunu düşünener de vardı. Ancak biz onunla birlikte Sumgayit şehrinde grup için müziyen arayışındaydık ve grup üyelerini tamamladıktan sonra ciddi provalarımız başladı. Şunu da belirtmeliyim ki, Azerbaycan Türkçesinde hard rock çok da güzel tınılıyordu, kulağa harika geliyordu. Çünkü sözlerimiz içten geliyordu, her mısrasında bir yürek, bir ruh vardı. Ve bu duruşumuz gerçekten de "rock sadece İngilizce güzel durur" mitini darmadağın etti. Kolay olmadı elbette ama bu işin üstesinden hakkıyla gelebildiğimizi düşünüyorum.

Azerbaycan Türkçesinde "rüya" anlamına gelen Yuxu ismini seçme fikri nasıl ortaya çıktı? Bu adı kim önerdi ve sizin için ne anlam ifade ediyordu?

Grupla yaptığımız her prova-dan sonra her birimiz kendi hayallerini, rüyalarını birbirine anlatırdık. Rüyalarımızda

büyük konserler verdiğimizizi gördük, kimimiz rüyasında harika ses sistemleri, sahne tesisatları kimimiz ise çok iyi enstrümanlar satın aldığını anlatırdı. Çünkü o dönemlerde iyi ekipmanlar ve kaliteli enstrümanlar yoktu. Bunlar bizim rüyalarımıza bile giriyordu. En sonunda tüm bunları sadece rüyamızda gördüğümüzün farkına vararak "Bütün bunları sadece rüyalarımızda mı göreceğiz?" dedik ve grubumuzun adını "Yuxu" koyduk.

Prova sürecinde bizi engellemek isteyenler oluyordu

Sovyetler Birliği döneminde bir sanayi şehri olan Sumgayıt'ta kuruldu. O yıllarda orada nasıl bir müzik ortamı vardı, rock müzikle uğraşmak kolay mıydı, konserlerinizi nasıl geçiyordu?

Sadece Sumgayıt'ta değil tüm Azerbaycan'da ve Sovyetler Birliği genelinde rock müzikle uğraşmak hiç kolay değildi. Medya da süren gruplar bilhavadan sudan, suya sabuna dokunmayan şeyler söylemek zorundaydı çünkü aksi takdirde çok ciddi yasaklarla karşılaşarlardı. Biz de Sumgayıt'ta doğup büyüyen gençler olarak fabrikada çalışıyorduk. İş biter bitmez, bazen yemek bile yemeden prova yaptığımız kulübe gelir, saatlerce çalışırdık. Bellirtilmiş gibi sözlerimiz kadar müziklerimiz de içimden geliyordu. Ve sevdiğim işi yaptığımız için çok mutluyduk. Çocukluğumuzdan beri dinlediğimiz grupların yerinde olmayı hayal ederdik şimdi ise artık kendimiz müzikle uğraşı-

yoruz. Bu muhteşem bir duygu. Ancak elbette zorluklarımız oluyordu. Provalar sırasında çok gürültü yaptığımızı söyleyenler çıkıyordu, yabancı müzikle uğraştığımızı iddia ediyorlardı. Hatta prova sürece müzikle uğraşmamız mümkün değil. Fakat biz tüm bu zorlukları göze alarak bu adımı atmıştık, bu yüzden yolumuzdan dönmeyi hiç düşünmedik.

Sumgayıt'taki Kimyacılar Kültür Merkezi'nde bir konserimiz olmuştu. Konserce çok büyük bir akın, muazzam bir ilgi vardı. Ancak dönem Sovyet yönetimi konseri tamamlamamıza izin vermedi, yardıda kesti. Buna rağmen o konserde bulunanlar hâlâ o günü övgüyle hatırlar ve bu etkileyici anıyı şimdiki genç nesle anlatmaya devam ederler.

Daha sonra Fransa planıyla yola çıkıp İstanbul'da kaldığınız 10 yıllık dönem başladı. 1991-2001 yılları arasındaki bu süreç sizin için nasıl bir deneyimdi, hangi mekânlarda sahne aldınız ve bu ortam size neler kazandırdı?

Aslında bu yılların, faaliyetlerimizin en önemli dönemi olduğunu söylesem yanlışmış olurum. Evet, Bakü'de düzenlenen "Altın Sonbahar" -Güzil Payız- festivalinden sonra Fransız yapımcı Madam Pascal tarafından Fransa'ya davet edilmiştik. Lakin bu yolculuğumuz, İstanbul'da bulunduğumuz sırada gelişen çeşitli sebeplerden ötürü ertelendi, daha sonra da gitmedik ve çalışmalarımıza İstanbul'da devam ettik.

66

NESLİHAN ÜNSAL
neslihanunsal6@gmail.com

Ölüme Çare Yok (1998) albümleriyle döneme damga vurduktan sonra uzun bir sessizliğe gömülmüştü. Çeyrek asırlık bu sessizliği nihayet bozan ekip, kurucuları İbrahim Emin'in vefatının ardından, grubun köklerini ve ritmini bugüne taşıyan Cengiz Eyvazov'un girişimiyle yeniden canlandı. Geçmişin mirasını yeni bir enerjikle sahneye taşıyan; vokalde Hasan Rzayev, basgitarıda Elçin Eminov, gitarda Vusal Mehdizadeh, klavyede Lachin Gahramanov ve davulda Cengiz Eyvazov'dan oluşan güncel kadro, hem eskiye saygı duruşunu hem de yeni bir başlangıç temsil ediyor.

Şarkılarımızla dinleyicilerimizin dert ortağıyız

İçra ettiğiniz rock müzik aracılığıyla dinleyicilerinize asıl aktarmak, anlatmak istediğiniz neydi?

Tabii ki bizim tarzımız rock müzik. Yuxu her zaman bir rock grubu oldu ve öyle de kalacak. Rock müziğin de temaları, konuları derya denizdir, ucu bucağı yoktur. Sevgi de olabilir, nefret de, protesto da, çağrı da... Yuxu da bu temaların yanı sıra güncel ve toplumsal konulardan da uzak kalmıyor. Dünyada yaşanan adaletsizlikler karşısında bizim sessiz kalmamız mümkün değil. Müziklerimiz esasen bu konuları kapsıyor. Şarkılarımızda dinleyicilerimizin düşüncelerini paylaşıyor, onlara dert ortağı, sırdaş oluyoruz. Bu yaklaşımımız da insanlara çok tanidik ve sıcak geliyor. Çünkü biz de onlardan biriyiz. Sadece biz, müzik yoluyla kendi sözüümü, sevgimizi ve protestomuzu dile getiriyoruz.

2001 yılında Yuxu, müzik kariyerine uzun süren bir ara verdi. Bu aylık kararının arkasında hangi nedenler yatıyordu ve o dönem grup üyeleri için nasıl şekillendi?

Her şey 1999 depreminden sonra başladı. Deprem bizi sözün tam anlamıyla derinden sarstı ve çok üzdü. Bu moral bozukluğu ve ruh hâliyle sahneye çıkmamız, müzik yapmamız mümkün değildi. Zamanla bu durgunluk hâli daha da derinleşti ve sahnelerden tamamen uzak kaldık. Daha sonra İbrahim, Azerbaycan'da döndü, ben dövmeye sanatımı İstanbul'da sürdürdüm, Namık da farklı yorumlarla sahne almaya başladı. Cesur zaten 1995 yılında İstanbul'dan Moskova'ya taşınmıştı. Biz üçüncü albümümüz olan Ölüme Çare Yok'u, Bakü'den tanıdığımız Zaur Abdullayev'in vokalleriyle kaydettik.

Daha sonra ben de Azerbaycan'a döndükten sonra İbrahim ile birlikte Yuxu'yu yeniden hayata döndürmek için çok çaba sarf ettik. Ancak 2 Temmuz 2019 tarihinde İbrahim'i kaybettik. Onun vefatı beni son derece derin bir sarsıntıya uğrattı. Şahsen ben uzun bir süre kendimi toparlayamadım.

Müziğimiz Türkiye'de yaşıyor

Yaklaşık 25 yıl aradan sonra Yuxu'yu yeniden topladınız. Grubun önümüzdeki dönem için hedefleri, planları neler?

Evet, epey uzun bir aradan sonra Yuxu'yu, 2024 yılında İbrahim'in amcaoğlu Elçin Emin ile birlikte yeniden topladık. Yuxu'nun yeniden sahnelere dönmesi benim en büyük arzumdur. Bu düşüncemi Elçin'e de açtım ve onu grubun bas gitaristi olarak davet ettim. Daha sonra şim-

Yuxu, 1987 yılında yola çıktığında "Hard rock İngilizce yapılır", ezberi henüz bozulmamıştı. Azerbaycan Türkçesinde rock müziğin temelini atan grup; Hazar'ın Sahilinde (1993), Sumgayıt (1997) ve Ölüme Çare Yok (1998) albümleriyle döneme damga vurduktan sonra uzun bir sessizliğe gömülmüştü. Çeyrek asırlık bu sessizliği nihayet bozan ekip, kurucuları İbrahim Emin'in vefatının ardından, grubun köklerini ve ritmini bugüne taşıyan Cengiz Eyvazov'un girişimiyle yeniden canlandı. Geçmişin mirasını yeni bir enerjikle sahneye taşıyan; vokalde Hasan Rzayev, basgitarıda Elçin Eminov, gitarda Vusal Mehdizadeh, klavyede Lachin Gahramanov ve davulda Cengiz Eyvazov'dan oluşan güncel kadro, hem eskiye saygı duruşunu hem de yeni bir başlangıç temsil ediyor.

Şarkılarımızla dinleyicilerimizin dert ortağıyız

İçra ettiğiniz rock müzik aracılığıyla dinleyicilerinize asıl aktarmak, anlatmak istediğiniz neydi?

Tabii ki bizim tarzımız rock müzik. Yuxu her zaman bir rock grubu oldu ve öyle de kalacak. Rock müziğin de temaları, konuları derya denizdir, ucu bucağı yoktur. Sevgi de olabilir, nefret de, protesto da, çağrı da... Yuxu da bu temaların yanı sıra güncel ve toplumsal konulardan da uzak kalmıyor. Dünyada yaşanan adaletsizlikler karşısında bizim sessiz kalmamız mümkün değil. Müziklerimiz esasen bu konuları kapsıyor. Şarkılarımızda dinleyicilerimizin düşüncelerini paylaşıyor, onlara dert ortağı, sırdaş oluyoruz. Bu yaklaşımımız da insanlara çok tanidik ve sıcak geliyor. Çünkü biz de onlardan biriyiz. Sadece biz, müzik yoluyla kendi sözüümü, sevgimizi ve protestomuzu dile getiriyoruz.

Geçtiğimiz mayıs ayında ise dostumuz Adil Akbay'ın davetiyle İstanbul'da iki sahne aldık. Şunu belirtmeliyim ki her bir konserden tarif edilemez bir keyif aldık. İstanbul'da aradan yıllar geçmesine rağmen seyirciler şarkılarımızı bizimle beraber ezbere okuyordu. Üstelik her yaştan insan oradaydı. Bu bizim için çok büyük bir anlam ifade ediyor. Yuxu'nun Türkiye'deki dinleyicileri arasında hâlâ büyük bir sevgiyle yaşatıldığına bir kez daha gözlerimizle şahit olduk. Bu unutulmaz anlar için Türkiye'deki tüm dostlarımız buradan bir kez daha teşekkür etmeyi kendimize borç biliriz.

Dördüncü albüm için stüdyo çalışmalarımız hız kesmeden devam ediyor. Bu albümün de en az diğer albümlerimiz kadar sevileceğini adımız gibi eminiz. Ayrıca İbrahim'in yazdığı sözlerden bestelenen şarkılar da bu albümde yer alacak inşallah. Yani tabiri caizse bomba gibi bir albüm geliyor.

Bundan sonraki hedefimiz, Yuxu'nun adını daha da zirvelere taşımak, insanlara yeniden rüya gibi konserler vererek onlara büyük bir müzik keyfi yaşatmaktır. Hâlâ söyleyecek sözüümüz, söyleyecek şarkımız çok. İnsanları Yuxu'suz -uykusuz/rüyasız- bırakmaya hakkımız yok deseک yanlış olmaz. Rock'n'roll hâlâ yaşıyor ve İbrahim'in de ruhunun şad olduğuna tüm kalbimizle inanıyoruz.

Size çok teşekkür ederiz, yeniden görüşmek dileğiyle.

KÜLTÜR SANAT

SENA TUNÇ
sturali81@hotmail.com

DÜNYAYI BİR DOLABA SİĞDİRMEK

Bazı sergiler, size yalnızca eser göstermez; bir düşünme biçimi önerir. İstiklal Caddesi'ndeki Meşher'in yeni sergisi "Seyahat Sanatı" da bunlardan biri. Sergi, ilk bakışta Osmanlı coğrafyasına yapılan yolculukların izini süren tarihi bir seçki gibi görünse de, birkaç dakika içinde anlıyorsunuz ki asıl mesele yolculuğun kendisi değil. Asıl mesele insanın yüzyıllardır bitmeyen merakı.

Seyahat etmeyi hiçbir zaman yalnızca bir yerden başka bir yere giderek yeni yerler deneyimlemek olarak görmedim. Beni yola çıkaran şey çoğu zaman bir manzaradan çok bir soru olmuştur. Başka insanların yaşarken ürettikleri, farklı medeniyetlerin ritüelleri ve bunların bizimle benzerlikleri ve uzak coğrafyaların neden zihnimizde bu kadar güçlü imgeler ürettiğini merak konumdu.

Kuran-ı Kerim'de bu işel temayülün cevabını buldum. Ankebüt Suresi 20. Ayet diyor ki, "Yeryüzünde gezip dolaşın da Allah'ın varlıklarını ilk defa nasıl yarattığına ibretle bakın. Allah kıyametten sonraki ahiret hayatını da işte böyle yaratacaktır. Şüphesiz Allah'ın gücü her şeye yeter." İşte seyahat isteğinin bu içgüdüsel durumu ancak böyle açıklanabilir.

Bir seyyah gibi

"Seyahat Sanatı" sergisini gezerken kendimi bir ziyaretçiden çok eski bir seyyah gibi hissettim. Bu hissien oluşmasında serginin mekânsal kurgusunun büyük payı var. Meşher'i daha önce ziyaret etmiş olanlar bir sergide binayı tanımakta zorlanabilir. Galeri, ahşap paneller ve dolaplarla bambaşka bir atmosfere büründürülmüş. İlk adımınızı attığınız anda modern bir sergi mekânından çok birkaç yüzyıl öncesinin koleksiyon odalarından birine girişmiş hissinne kapılıyorsunuz.

Tam da burada serginin görünmez omurgası karşımıza çıkıyor: "Nadire kabineler"

Rönesans Avrupa'sında ortaya çıkan ve Almanca Wunderkammer olarak adlandırılan bu odalar, modern müzelerin öncülleri kabul edilir. Kralların, aristokratların, sanatçıların, din adamlarının ve koleksiyonerlerin oluşturduğu bu özel mekânlar, dünyanın küçük bir özeti olma iddiasını taşırdı. Seyahatlerden getirilen egzotik hayvanlar, farklı kültürlere ait objeler, haritalar, bilimsel aletler, arada taşlar ve sanat eserleri aynı çatı altında bir araya getirilirdi.

Amaç yalnızca biriktirmek değil.

Anlamak, sınıflandırmak ve dünyayı kavranabilir hale getirmektir.

Bu koleksiyonlar genellikle dört temel başlık altında şekilleniyordu: Allah'ın mucizelerinin tezahürü olarak doğanın harikalarını içeren "naturalia", insan eliyle üretilmiş eserleri kapsayan "artificialia", bilimsel gelişme ve keşiflerin ürünü olan "scientifica" ve açıklanamaz güç, hayret uyandıran nesnelere ifade eden "mirabilia".

Bugün Meşher'i dolaşırken bu sınıflandırmanın izlerini görmek mümkün. Hatta serginin tamamının bu düşünce etrafında örüldüğünü söylemek yanlış olmaz.

- Diplomasi bölümü

Bugün diplomasi dediğimiz şey çoğu zaman kapalı kapılar ardında yapılan görüşmeleri çağrıştırıyor. Oysa erken modern dönemde diplomasi başlı başına bir sahne sanatına benziyordu. İstanbul'a gelen elçiler yalnızca müzakere etmiyor, aynı zamanda gözlemliyor, kaydediyor ve temsil ediyorlardı. Yanlırları ressamlar, haritaçılar ve yazıklar getiriyor; Osmanlı sarayını, törenleri ve gündelik hayatı Avrupa'ya taşıyorlardı.

Doğu batının gözünde önceleri bilinmez ve korku verendi. Sonraları ise doğuya merak egotiki bir hal aldı.

Fakat bu ilişki tek tarafı değil.

Osmanlı elçileri de Avrupa başkentlerinde aynı görevi üstleniyor, imparatorluğun ihtişamını ve siyasal ağırlığını temsil ediyor. Böylece seyahat, yalnızca coğrafyalarda değil, imgeler arasında da gerçekleşiyor.

- Ticaret bölümü

Osmanlı coğrafyası yüzyıllar boyunca Akdeniz'den Hint Okyanusu'na uzanan ticaret ağlarının merkezlerinden biri oldu. Limanlar, hanlar, kervansaraylar ve çarşar yalnızca malların değil, fikirlerin ve alışkanlıkların da dolaşma giriştiği alanlardı.

İpekler, halılar ve İznik çinileri sadece birer ticari meta değildi. Dünyanın misli arzulanacağına dair estetik beğenileri şekillendiriyorlardı. Bir Uşak halısı Avrupa'da prestijin sembolüne dönüşüyor, İznik çinilerinin desenleri başka coğrafyalarda taklit ediliyor.

- Turizm

Demiryolları, buharlı gemiler, aşışler, valizler ve seyahat şirketleri...

Bir zamanlar aylar süren, risklerle dolu ve yalnızca belirli sınıfları erişebildiği yolculuklar giderek kitleselleşiyor. Seyahat artık bir görev ya da zorunluluk olmaktan çıkıp deneyime dönüşüyor.

Bugün bize son derece doğal gelen turizm kültürünün doğuşunu izlemek ilginç. Çünkü aslında burada seyahatin demokratikleşmesine tanıklık ediyoruz. Uzak coğrafyalar artık yalnızca diplomatların, tüccarların ya da aristokratların değil, çok daha geniş kitlelerin erişimine açılıyor.

Fakat benim için serginin en etkileyici bölümü tüm bunlardan sonra başladı.

Diplomasiyi, ticareti ve seyahatin ticarileşmiş hali turizmi geride bırakıp "İnanç" bölümüne geldiğimize, serginin görünmez felsefi eksenini bir anda belirlediğini.

İşte tam burada, nadire kabinelerinin rasyonel ve sınıflandırıcı mantığıyla, kutsala duyulan hürmet arasındaki o ince gerilim hissedilmeye başlıyor.

Bölümde yer alan Kâbe örtüsü ve Peygamber Efendimiz'in kabri şerifini, yani Hücre-i Saadet'i örten büyük boy örtülerle karşılaştığımız an, yalnızca tarihi eserlerle değil, aynı zamanda güçlü bir anlam dünyasıyla da karşılaşılıyorsunuz.

Bu karşılaşma bende tuhaf bir duygu uyandırdı.

Çünkü serginin başından beri dünyayı toplama, kaydetme, sınıflandırma arzusunun ve nadir eşyalara sahip olarak en güçlü görünmenin peşindeydik. Şimdi ise aynı güzergâhın sonunda milyonlarca insan için kutsiyet taşıyan emanetlerin önünde duruyoruz.

Batılı bir koleksiyonerin gözünde bir nadire kabinasının nadide parçası olarak görülebilecek bu örtüler, bizim inancın dünyamızda yalnızca bir kumaş parçası değil. Onları kıymetli kılan şey dokumaları ya da işçiliklerinden çok, taşıdıkları manevi anlamlarıdır.

Üstelik bu örtüler de birer seyyahatı aslında.

Osmanlı döneminde yeni Kâbe örtülere çoğunlukla Kahire'de dokunur, surre alaylarıyla Hicaz'a gönderilirdi. Görevini tamamlayan eski örtüler ise dönüş yolculuğuyla İstanbul'a ulaşırdı.

Bu yüzden sergide onları izlerken aklıma şu soru geldi:

Bir nesneyi nadide yapan şey nedir?

Uzaklardan gelmiş olması mı?

Nadir bulunması mı?

Yoksa ona yüklenen anlam mı?

Belki de serginin en güçlü yanı bu soruya kesin bir cevap vermemesi.

Çünkü "Seyahat Sanatı" tek bir hikâyeye anlatmıyor. Seyahatin, merakın, ticaretin, diplomasiyi ve inancın birbirine değdiği karmaşık bir tarih anlatıyor.

Bu anlatının etkileyici duraklarından biri ise Pieter Coecke van Aelst'in yaklaşık beş metre uzunluğundaki İstanbul gravürü.

1533 yılında bir ticaret heyetiyile İstanbul'a gelen Belçikalı sanatçı, burada geçirdiği süre boyunca şehri dikkatle gözlemlemiş, Türkçe öğrenmiş ve saray hayatını yakından takip etmiş. İstanbul'daki ayrılrken yanında götürdüğü gravürler yalnızca sanatsal eserler değil, aynı zamanda tarihi belgeler.

Gravürü inceleyenken bir sanatçının çizgilerinden çok daha fazlasını görüyorsunuz.

Bir yabancının merakını ve kendi dünyasından İstanbul'u görme biçimini.

Bir seyyahın dikkatini.

Belki de serginin tamamını tek bir cümleyle bu gravürde özetlenebilir: İnsan gördüğünü kaybetmek istemez. Kimi bir harita çizer. Kimi bir gravür yapar. Kimi bir nesne toplar.

Kimi bir seyahatname yazar.

Ama hepsi aynı şeyin peşindedir. Dünyayı anlamamın. Ve biraz da onun yanında görülebilmem.

"Seyahat Sanatı" sergisinden ayrılrken aklımda kalan şey; insanlığın yüzyıllardır süren yolculuğu yalnızca coğrafyalar arasında değil; merak, bilgi, güç, inanç ve hayret arasında da devam ediyor.

GÜVEN ADIĞÜZEL
kayipseyyah@gmail.com

2026 DÜNYA FUTBOL ŞAMPİYONASI'NA SEKİZ BAKIŞ DENEMESİ

Yeşil Burun Adaları Millî Futbol Takımı

Yeşil Burun Adaları'nın küçük, zayıf kocaman; Yeşil Burun Adaları bize yüzde 1 derler!

"Mavi Köpekbalıkları" lakaplı Yeşil Burun Adaları, Kamerun gibi önemli bir Afrika kolonisi geride bırakarak geldiği Dünya Kupası'nda, zorlu grup maçları geçilip çıkıp, kendi permasını kazanarak unutulmaz şekilde yazmayı başardı. Tarihlerinde ilk kez katıldıkları kupada, son şampiyon Arjantin'le kozlarını paylaşmaya hazırlar artık. Evet, Messi'ye karşı oynayacaklar. Yarım milyon nüfuslu küçük bir ada ülkesinin, futbol akhını çalıştırarak başlayan macerasının ilk verimlerini, diasporadaki kayıp futbolcularına ulaşma stratejileri sayesinde elde etmeleri bile ayrı bir hikâyenin konusu. Yalnızca Rotterdam şehrinde 6 Yeşil Burun kökenli oyuncu bulup takımlarına dahil etmeleri, başarılarının sırrını açıklamaya yetiyor. Stoperleri Roberto Lopes'e, "babasının ülkesinde oynamaya" fırsatını sunmak için LinkedIn üzerinden resmi davet yollamaları çok konuşulmuştu.

Yeşil Burun Adaları'nın turnuvadaki asil büyük hikâyesi yaptığı kurtarıcı

larla sempati toplayıp milyonlarca takipçiye ulaşan 40 yaşındaki tecrübeli kalecileri Vozinha'nın, vize teminatını yatıramadığı için annesini kupaya getiremediğini açıklamasıyla ortaya çıktı. Ve o ikonik an; Suudi Arabistan maçından sonra bütün futbolcular omuz omuza küçük bir telefon ekranından son dakikaları oynanan Uruguay-İspanya maçını izliyorlar. Bitiş düdüğü geldiğinde dünya duruyor sanki.

Aslında eski bir Portekiz kolonisi olan bu ada ülkesini ve müziğini, 30 yıl önce bütün dünyaya duyuran "Çıplak Ayaklı Diva" lakaplı Grammy ödüllü morna şarkıcısı Cesária Évora'yı. Nihayetinde ülkenin millî takımının hikâyesi, geleneksel müzikleri morna'ya fena halde benziyor. Kederli notaların arasında duran küçük sevinçler gibi. Futbol olasılıklardan büyüktür. Oyun sürprizleri sever. Yüzde 1 onlara biçilen şansın adydı. Yüzde 1'den başka ihtimal yoktu zaten. Ama kendi hikâyelerini yazmaya gelmişlerdi buraya. O yüzden Suudi Arabistan maçından sonra soyunma odasında hep bir ağızdan aynı tezahüratı yaparak tarihe geçtiler: "Yüzde 1! Yüzde 1! Yüzde 1! Bize Yüzde 1 derler.

66

Ronaldo

Messi

Messi ve Ronaldo'nun son dansı

İki futbol efsanesi. Saf iradenin karşılığı Ronaldo ile doğuştan yeteneğin temsilcisi Messi. Muhim temeller onları birlikte izlediğimiz son Dünya Kupası olacak bu. Futbol, 17 sezon boyunca onların rekabetinin gölgesinde büyüdü. Artık Avrupa'da değiller. İki uç lige transfer olarak hikâyelerinin son durağına geldiler. 39 yaşındaki Lionel Messi ile 41 yaşındaki Cristiano Ronaldo. İkisi de 6 Dünya Kupası'nda oynayan ilk futbolcular olarak zaten tarihe altın harflerle kazandılar. Tekrarı pek mümkün görünmeyen rüya gibi başarılar. Cristiano Ronaldo bu kupaların altısında da gol atan ilk oyuncu. Lionel Messi ise, Arjantin kaptanı unvanıyla dünya şampiyonluğunu kazanmasının yanında, dünya kupaları tarihinin en golcü oyuncusu apoletini de omuzlarına taktı.

Pele-Maradona rekabeti hiçbir zaman gerçek anlamıyla var olmadı, çünkü aralarında 20 yaş fark vardı. Messi-Ronaldo rekabeti ise aynı dünyaya ait iki sihirli kramponun bitimsiz mücadelesi, çok güzeldi. Ve artık son dans vakti.

Kupa'nın en unutulmaz bakışı

Norveç ile Irak arasındaki maçta milyonlarca insanın hafızasında gollerden çok daha fazlasına tekabül eden bir an kaldı. An'ın içindeki bakış, Irak'ın genç ön libero Zaid İsmail, birkaç saniyelik gözlerini Erling Haaland'dan ayıramadı. Bunu istemsizce yapmıştı. Dünya futbolunun en büyük yıldızlarından biriyle aynı sahada olmanın şaşkınlığı mıydı bu, yoksa kişisel bir hayranlık mıydı bilinmez. Haaland kendisine yönelen bu bakışı fark etti. Hemen gülümsedi. Zaid'e kısa bir şeyler söyledi, birbirlerine sarıldılar ve oyun yeniden başladı. Kamera başka tarafa döndü.

An'ın başrolü Zaid İsmail, 2002 doğumlu kariyeri Irak'ta geçmiş genç bir futbolcu. Savaş, istikrarsızlık, krizlerle geçmiş bir çocukluk. Millî takım formasıyla oynadığı kupa, onu futbol yıldızlarıyla aynı sahneye çıkaracak kadar büyüdü ve güçlü. 90 dakikalık bir maç bazen birkaç saniyeye mühürlenir. İşte Dünya Kupası'nın büyümesine ait o bakış Zaid İsmail ile Erling Haaland'ı buluşturarak tarihe mühürlendi.

Ganalı büyücü

Gana'nın büyücülerini

Ganalı spiritüel büyücü Nana Kwaku Bonsam'ın ülkesinin millî takımının başarısı için rakip takım oyuncularına kara büyü yaptığını dair haberleri görünce, Eduardo Galeano'nun anlattığı Brezilyalı taraftar Arubinha'nın hikâyesini hatırladım. Dönemin en popüler kulübü Vasco De Gama'nın 12 gol atarak yendiği bir takımın taraftarı olan Arubinha, kırılan gururunu tamir etmek için yollar aramaktadır. Aşk olduğu renklere hakaret edildiğini, tuttuğu takıma insafsızca davranıldığını düşündüğü için bir gece ansızın Vasco De Gama'nın meşhur stadına, elinde ağzı dikilmiş ölü bir kurbağayla girip, oracıkta kazdığı küçük çukura lanetler eşliğinde bu tılsımlı kurbağayı gömerek, *Tanrım, bize attıkları her gol için 12 yıl boyunca şampiyon olmasınlar, dileğiyle yakarır. 11 yıl boyunca şampiyonluk yüzü göremeyen Vasco De Gama, statlarına gömülen ölü kurbağayı bulmak için tüm taraftar ve yöneticilerini seferber etse de, kurbağa bulunamaz... Futbol böyle hikâyeleri sever.*

Kapitalizm'in futbol ve FIFA hazretleri

ABD, Kanada ve Meksika'nın ortak ev sahipliğinde gerçekleştirilen 2026 Dünya Futbol Şampiyonası, FIFA böyle buyurunca 39 günü kapsayan toplam 104 müsabakasıyla spor tarihinin en büyük organizasyonlarından biri haline geldi malumunuz. Amerika merkezli organizasyon; sporcuları aşağılayan katı güvenlik politikaları, uygulanan vize rejimiyle özellikle ilk kez kupaya katılacak ülke taraftarlarının tribünlerden mahrum kalmaları, zorunlu hidrasyon molasıyla oyunun tam ortasına yerleştirilen reklamları ve futbolun değil sponsorların ruhuna hizmet eden ticari-endüstriyel bakışıyla hatırlanacak. E tabi bir de (CAF) tarafından 2025 yılının en iyi hakemi seçilen, diplomatik pasaport sahibi Somalili hakem Omar Artan'ın turnuvada düdüğ çalmak üzere geldiği Miami Uluslararası Havalimanı'nda 11 saat sorgulanarak ülkeye alınmama rezaleti var. Artan, Avusturya'nın Salzburg şehrinde Paris Saint Germain-Aston Villa arasında 12 Ağustos'ta oynanacak UEFA Süper Kupa finalini yönetecek. Macera dolu Amerika.

Ünlü amigo Mboladinga

Kongo'nun canlı heykeli ve Lumumba'nın hayaleti

Afrika topraklarında sömürgecilik karşıtı gerçek faaliyetler yürütmüş "anti-sömürgeci gibi" olmayan siyasi liderlere karşı örtülü sansür uygulanmasına alışkınsınız. CIA operasyonuyla devrilmelerine, hapse atılmalarına, sürgüne gönderilmelerine, kursuna dizilmelerine de öyle. Nelson Mandela'nın Rock yıldızlarının katılımıyla Londra'da kutlanan 90. Doğum günü partisini hatırlayınca, o kadar uzun yaşamadıkları, doğum günlerini kutlamadıkları, son derece tehlikeli buldukları kara katanın diğer liderlerini de anmıyoruz genelde.

Afrika'nın işkenceyle öldürülen ilk başbakanı Lumumba'nın suçu çok ağırdı. Sömürgeci Batı'nın maskesini herkesin önünde yırtmıştı çünkü. Frantz Fanon gibi defalarca hem de. Patrice Lumumba, ülkesini Belçika sömürgeçliğinden kurtarıp bağımsızlığa kavuşturduktan bir yıl sonra, 1961 yılında katledildi ve cesedi asitle eritildi. Bağımsızlık kahramanı Patrice Lumumba'nın "canlı heykeli" gibi poz vermesiyle tanınan ikonik taraftar Michel Nkuka Mboladinga, 2026 Dünya Kupası'nın yıldızlarından biri olmayı çoktan hak etti.

"Leoparlar" lakaplı Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nin Meksika'nın Guadalaajara kentinde Kolombiya'yla karşılaştığı maçta, kendine has tarzıyla büyük bir hayran kitlesine sahip olan ünlü amigo Mboladinga, takımın tribünlerinde heykel gibi durarak, Lumumba'nın hatırasını yüceltmeye devam etti. ABD'de oynanacak Özbekistan karşılaşmasında vize alamadığı için tribünlerde olamayacak elbette. Ne olursa olsun, Mboladinga yaşayan bir anıtır artık. Bazen sahaya 11 futbolcu çıkar, ama bazen tarih de tribünlere seninle birlikte gelir!

Türkiye sen bizim her şeyimizsin / biliyorsun değil mi?

Türk Millî Takımı, teknik ekibin kadro tercihlerinden taktik yetersizliğe, oyuncu grubunun kafa olarak turnuvaya hazır edilmemesinden santraforsuz oynama ısrarına kadar, birçok konuda ağır eleştiriler alarak kupaya erkenmeden veda etti. Eleştirilerin dozu kaçsa da içerikteki haklılık dozu gayet yerindeydi. 24 yıl sonra Dünya Kupası'na giden bir

takım için fazlasıyla istahsız, ne yaptığını bilmeyen, aynı şeyleri yapıp farklı sonuçlar almaya hedefleyen, büyük oranda şahsiyetiz bir futbol vardı ortada. Bir oyun planımız var mıydı, bundan emin değiliz.

Bir çift gözde sahip olan herkesin gördüğü üzere, dersine hiç ama hiç çalışmamış, ne yaptığı/ne oynadığı belli olmayan, rakiplerini umursamadığı gibi onları analiz etme zahmetine bile katlanmamış, kadro planlaması yalnızca şöretiller'e dayanan bir takım hüviyetine sahipti bizim çocuklar.

Senegal kaptanı Kalidou Koulibaly

Pardon Paradise

Senegal'in kaptanı Kalidou Koulibaly, 2002 Dünya Kupası'nda Türkiye'ye elenerek yarı finalin kapısından döndükleri maçtan sonra, evinde sürekli kebab yediği yakın arkadaşı Gökhan'ın ve ona hep kendi çocukları gibi ikramda bulunan Gökhan'ın ailesinin hatırasını da gözetecek. Senegal'in yediği altın gol'e çok ağlasa da kalan maçlar için "Kalbimi Türkiye'ye adadım." cümlesini kullanmıştı. 2002 yazında çocuktu, şimdi kocaman bir kaptan. Norveç maçında Halland'ı durdurmakta zorlansa da hatasını kabul ederek özür beyan etmesi, olgunlukla karşılandı.

Tabii bir de o olay. Amerikalı bir gazeteciden röportaj sırasında Paradise adlı gece kulübüne gitmesi yönünde tavsiye alan Senegal kaptanı Kalidou Koulibaly, evinden yalnızca antrenmanlara ve camiye gitmek için çıktığını, bu tavsiyenin inancının ve kültürünün bir parçası olmadığını söyler sadece. Hayatını insanlara yardımcı adamış bir futbolcu için sıradan cevaplar aslında. Gece kulübünün adıyla da oldukça uyumlu ironik bir cevap. Pardon paradise.

66

MÜZİK

Klasik Türk müziğinin güçlü seslerinden Yaprak Sayar, geçmişin taş plak estetiğini günümü zün dijital dünyasıyla buluşturan yeni albümü "Zamansız"ı müzikseverlerin beğenisine sundu. Pera Records etiketiyle yayınlanan ve 17 nadi de eserden oluşan albüm, dinleyicileri asırlık bir müzik yolculuğuna çıkarıyor. Bahçeşehir Üniversitesi Konservatuvar Öğretim Görevlisi ve TRT İstanbul Radyosu ses sanatçısı Sayar albümde; Hacı Arif Bey'den Dede Efendi'ye, İtrî'den Zekai Dede'ye Türk Musikisinin en önemli bestekarlarına ait klasik eserleri yorumluyor.

Dijital yayımların ardından plak formatından da hazırlanan albümde yer alan eserler şunlar: Zamansız albümünde 17 eser yer alıyor. *Benzemez Kimse Sana, Bakmıyor Çeşm-i Siyah, Bi Vefa Bi Çeşm-i Bidâd, Bin Cefa Görsem Ey Sanem Senden, Uyur Daim Uyanmazdı, Şu Karşıkı Dağda Bir Yeşil Çadır, Derthi Kaval, Evlerinin Önü Mersin, Dalda Çıkması Bir Elma, Kanlar Döküyor Derdin ile, Neva Kar, Sâdeyledi Bu Gönülümü Bir Gözleri Ahu, Sevdiceğim Aşkıma Açlatır, Plevne Marşı, Yemenimin Uçları Çıkamam Yokuşları, Yine Bir Gülnihal, Araz Üste Buz Üste.*

Yaprak Sayar

MERVE YILMAZ ORUÇ
merveyilmaza@gmail.com

TAŞ PLAK RUHUyla “ZAMANSIZ” BİR YOL- CULUK

Klasik Türk müziğinin güçlü yorumcularından Yaprak Sayar, “Zamansız” albümünde Dede Efendi'den İtrî'ye uzanan 17 eseri yeniden yorumluyor. Albümü ilgili Litros Sanat'a konuşan Sayar, “Her musikimizin hem de insan sesinin zamansızlığını vurgulamak istedik” dedi.

"Zamansız" ismi albümün ruhumu çok iyi yansıtıyor. Bu ismi seçerken çıkış noktanız neydi?

"Zamansız" ismi sizin de dile getirdiğiniz gibi albümün repertuarıyla örtüşen bir isim oldu. Özellikle bu ismi tercih ettim. Hem musikimizin zamansızlığı hem de insan sesinin zamansızlığı burada vurgulamak istediğim konu. O meşhur dizelerin de dediği gibi "Baki kalan bu kubbede bir hoş sada imiş." Bir de albümdeki eserler de 17. ve 18. yüzyıllardan bugüne yüz yıllarca mihenk taşı olmuş ve günümüze ulaşmış eserlerden oluşması da ayrıca dinleyiciye bir zamansızlık vurgusu yapmak istiyorum.

Albümde tam 17 eser yer alıyor. Günümüzde hızlı tüketim odaklı single (tekli) kültürü hakimken, bu kadar zengin bir repertuarla albüm yapma fikri nasıl oluştu? Albüm dinlenir mi kaygısı oldu mu?

Böyle bir kaygım hiçbir zaman olmadı. Zaten icra ettiğim müzik bu kaygıyla yapılabilecek bir müzik değil. Her zaman öncelikle kendi ruhumu yansıtan eserleri kaydetmeye ve sonra da arşiv niteliği taşıması arzusuyla eser seçimi yapmaya gayret ediyorum. En çok kaygı duyduğum şey sanatımızı değersiz etmeden kayıt altına almak oluyor.

Repertuvarında "Neva Kâr" gibi çok ağır klasiklerden "Plevne Marşı"na ve "Araz Üste Buz Üste" gibi Azerbaycan klasiklerine uzanan geniş bir yelpaze var. Albümdeki bu seçkiyi nasıl oluşturduunuz?

Bu seçkinin sebebi müziğimizin geniş repertuar yelpazesini bir nebeze de olsa bir albümde toplamaktı. Eserleri at once dediğim gibi öncelikle kendi ruhumu yansıtan eserlerden oluşturmaya çalışıyorum. Çünkü icracı olarak bizlerin, seslendireceğimiz eserlerle öncelikli olarak duygu

ve zihin dünyamızda bir bağ kurmadan iyi bir yorum yakalayabileceğimizi düşünmüyorum.

"Benim için şifacılar"

Hacı Arif Bey'den Dede Efendi'ye, İtrî'den Zekai Dede'ye Türk Musikisinin en önemli bestekarlarına ait klasik eserler yer alıyor. Bu isimlerin sizin müzik hayatınızdaki yeri nedir?

İsimlerimi zikrettiğiniz besteciler benim için şifacılar diye adlandırdığım bir döneme denk geliyor. Bilhassa klasik dönem bestecilerimiz eser içerisinde makamı işleyiş, kullandıkları güfteler ve melodik ifadeleri ruhumu çok besliyor. Ayrıca o döneme ait eserlerin seslendirilirken icramaya yansıtım üslup, ses hakimiyeti anlamında her zaman beni ileriye taşıyor.

Bir eseri yorumlarken, onun geçmişteki büyük ustaların yorumlarının gölgesinde kalması için kendi özgün imzamızı nasıl atıyorsunuz?

Bu zamanla kazanılabilecek bir maharet. Çok eser meşk etmek, ustalarımızın icralarını çokça dinlemek ve elbette ki kendi sesinizin de sınırlarını, hünerlerini teknik olarak da keşfederek mümkün olabiliyor. Kendi adıma konuşacak olursam son 3, 4 yıldır gerekçen artık tam manasıyla kendime ait bir icra stili yakaladığımı düşünüyorum.

"Hücum kayıt tekniğiyle hazırlandı"

Albümün "taş plak ruhunu" yaşattığı söyleniyor. Stüdyoda bu eski, sıcak ve organik tınıyı yakalamak için teknik olarak nasıl bir yol izlediniz?

Eser seçimleri ve icra stilleri açısından bakarsak evet tam olarak o ruhla yola çıktık. Bir de albümün kaydedilme tekniğine

dikkat çekmek isterim. Eskiden taş plak kayıtları nasıl kaydediliyorsa o şekilde kaydedilmesi de o ruhu yansıtmaya sebeplerinden biri. Yani bir eserin kayıt anında hiçbir sebeple durmadan eser bitimine kadar müziğin akması ile oluyor. Biz buna "hücum kayıt" tekniği diyoruz. Kısacası hatasıyla sebebiyle kaydedilen her şey dinleyicimizle buluştu.

Ayrıca plak olarak sunuldu albüm. Bu fikir nasıl ortaya çıktı?

Plak fikri aslında benim kalbimden geçti çünkü bu önce saydığım tüm bu detaylar bu kayıtların plak olarak basılması için tüm gereklilikleri karşılıyordu. İtrî'den Dede Efendi'ye, Hacı Arif Bey'den Fehmi Tokay'a tam bir plak albümdü benim için.

"İstanbul bana ilham veriyor"

Albümünden bazı şarkılara klipler geldi. Devam edecek mi?

Klipler devam edecek. Tüm eserlerin kayıt esnasında çekilmiş görüntüleri zaten bütün kliplerim. Yani o bahsettiğim hücum kaydım hikayeleri benim için.

Albüm tanıtımında eski İstanbul'un nezaket ve zarafet kültürüne vurgu yapıyorsunuz. Bu kültür sizin müziğinizi nasıl besliyor? İstanbul'un hangi yönleri bu albümün ruhuna ilham veriyor?

Evet bu vurgu çok önemli bizim için. Günümüz dünyasında ve günümüz İstanbul'unda aslında unuttuğumuz o incelikler bu musikiyi her dinlediğinizde ve ben de her icra ettiğimde ruhumda bir uyanışı sebep oluyor. Zaten bu şehre aşık olmam yoktu. Ben de onlardan biriyim ve her semtin bir başka dünyası var. Dolayısıyla bu şehirdeki havayı soluyarak bana her zaman ilham veriyor.

"Bu anlamda bir köprü görevi görmeliyiz"

Günümüzde genç kuşağın Türk Sanat Müziği'ne olan mesafesini nasıl değerlendiriyorsunuz? "Zamansız" albümü bu mesafeyi kapatmada nasıl bir köprü görevi görüyor?

Çağın getirileri gereği çok normal buluyorum ama zamanla da mesafenin kapandığına hatta daha da kapanacağına inanıyorum. Bizler gibi ara kuşağın sanatçıları da ürettiği albümlerle onlara dinleyip faydalanabilecekleri arşivler bırakmaları gerektiğini düşünüyorum. Eski kayıtların yanı sıra yakın dönemde de tanidikları, belki canlı performanslarını dinledikleri sanatçıların bu noktada birer köprü olma zorunluluğu taşıdıkları kanaatindeyim. Tpkı bizden önceki üstat ve üstadelerimiz gibi...

Dijitalleşen müzik dünyasında, geleneksel bir türü icra etmenin avantajları ve dezavantajları nelerdir? Dinleyici kitlelerden nasıl geri dönüşler alıyorsunuz?

Elbette ki diğer türlere göre sayısal analiz yaparsak çok geride kalıyoruz. Ancak dinleyicimize ulaşmak açısından bakarsak Münir Nurettin Selçuk'tan daha şanslı olduğumuzu düşünüyorum. Dinleyicilerimden hep güzel geri dönüşler alıyorum ve her geçen gün de verilerin artış göstermesi beni motive ediyor.

Şu an başka neler yapıyorsunuz? Yeni projeler var mı?

TRT İstanbul Radyosu'ndaki görevim devam ediyor. Aynı zamanda da Bahçeşehir Üniversitesi Konservatuvar'ında üslup ve repertuar dersi veriyorum. Önümüzdeki dönem için elbette planlarım var. Hayata geçtikçe paylaşırım mutlaka, şimdilik büyüü buzlumasin.

"İnsan sesini taklit etmesi hoş gelmiyor kulağa"

Albümün hücum kayıt tekniğiyle kaydedildiğini söylediniz. Son yıllarda bu tarz albümlere hasret kaldık aslında. Yapay zekâ uygulamalarının çıkması ile melodiler, müzikler birbirine benzeyeme başladı. Siz bu konuda ne düşünüyorsunuz?

"Yapay zekâ müzikler", son dönemde her yerde duyduğumuz bir müzik tarzına dönüştü. Son derece ayırt edici özellikleri var. Benim çok uzun süre dinleyebileceğim frekanslar değil. Böyle bir teknoloji çağında bu gereği yadsıyamayız malum ama iyi yönlerini kullanarak belki müziğimize veya kayıtlarımıza renk katabiliriz diye düşünüyorum. Ancak insan sesini taklit ediyor oluşu hiç hoş gelmiyor kulağa.

Siz albümde yapay zekâ araçlarından faydalandınız mı?

Elbette biz bu albümde hiçbir yapay zekâ programından faydalanmadık.

KÜLTÜR SANAT

MUSTAFA KARA
mkara@uludag.edu.tr

66

*Mûsikî denilen nutk-ı ilâhî
Bir coşkun denizmiş nâmütenâhi.
Yahya Kemal Beyatlı*

Türküler ve Tekkeler

İlk olarak yarım yüzyıla yakın bir zamandan beri yazdığım/söylediğim üç cümle ile yazımıza başlayalım:

1. Medeniyetimizin sacayağında üç ana konu vardır: İlim ve irfan, Fikir ve felsefe, Güzel sanatlar.

2. Medeniyetimizin güzel sanatlar fakültesi dergâhlardır.

3. Medeniyetimizin temel kurumlarından biri olan dergâhlarda üretilen ve insanlığa sunulan kültüre aşina olmadan kültür/hars dünyamızın unsurlarını tam olarak idrak etmek ve özümsemek mümkün değildir.

İkinci olarak şöyle bir genelleme yapalım: İlim, felsefe ve sanat insanlığın kabiliyetlerini geliştiren, güzelleştiren, derinleştiren faaliyet alanlarıdır. Bu sahalarda cevelden etme ve eser verme kabiliyetinde olanlar farklı alanlarda insanlığa ışık tutan, gönül dantelini dokumada ona yardımcı olan yadigarlar bırakmışlardır. Bunlara şimdilik "Dünya Klasikleri" diyelim. Hangi konu ve hangi dilde olursa olsun bu klasikler sekiz milyar insanın miri maldir. Allah o eserleri ortaya koyanları bizim için üstün bir kabiliyetle yaratmıştır. Eserleriyle bizim aklımıza, fikrimize, gönlümüze ufuk vermişler, kıyamete kadar da vuk-ekleklidir. Şüphesiz bu alanların etesiri ve etkili olanlarından biri de -perilerin, meleklerin dili anlamına gelen- müstikidir. Bilmediğimiz bir dil ile yazılmış bir kitabı okuyup anlamamız mümkün değildir. Ama bilmediğimiz bir dil ile bestelenmiş bir eser gönlümüzün kalelerini fet-hedebilir. Onun için şu cümleyle kurma hakkımız vardır: Müstikinin dili ne Türkçe, ne Almanca ne de İtalyancadır, insancadır.

Bilindiği gibi Kur'an-ı kerim üç organa özellikle dikkatimizi çeker: Kulak, göz ve gönül. (Bk. Mülk, 67/23) Burada kulağın birinci sırada yer alması üzerinde de ayrıca durmak/düşünmek gerekir. Yaklaşık bin yıl önce yaşamış Keşf'ül-mah-cûd sahibi Hucviri, bu sıralamadan hareketle tasavvufî eğitim için en önemli organın kulak olduğunun altını çizmiştir (Bk. Hakikat Bilgisi, s. 448 vd.)

Tasavvufî muhitlerde ilk asırlarda yaygın olan terimlerden biri de işitme anlamına gelen sema'dır. Kur'an dinlemek, şiir dinlemek, manzum, ahenkli güzel sesleri dinlemek, zaman içinde konu ile ilgili uzun tartışmaları da gündeme taşımıştır. Bu tartışmaların detayına girmeden¹ şimdilik şu söylebiliriz: Dini ahlâkî ilkelere aykırı olmamak şartıyla güzel sesleri, besteleri, belli aletler eşliğinde dinlemek, bunlardan gönül dünyasını imar ve ihya

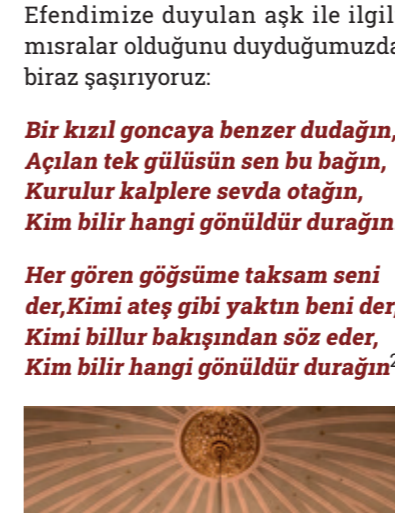
etmesi için istifade etmek mübah-tır. Bu anlamda kulak eğitimini tamamlamış olan insanlar, kâinatta var olan sonsuz ilâhî musikinin peşine düşmüş, onun hayranı ve aşığı olmuşlardır.

Def ile başlayan, ney ile devam eden daha sonra bazı tekkelerde diğer enstrümanların dahil olmasıyla musiki, tekkelerde icra edilen zikir meclislerinin ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. Şüphesiz bizim coğrafyamızda bu konuda en zengin olan tarikat Mevlevîlik'tir. Daha önceki yüzyıllarda geniş anlamli bir terim olan sema, zamanla bu tarikatın zikir meclisleri için kullanılmaya başlanmıştır. Sesi musiki açısından zayıf olan tarikat ise Nakşibendîlik'tir. Çünkü bu tarikatta zikir sessiz olduğu için musiki ile irtibatı doğal olarak diğer sesli zikir türünü tarikatlara göre az olmuştur.

Üçüncü olarak bir üçlü tasnif daha yapalım: Kültür ve medeniyet tarihinde zikir üç ana kurum vardır: Cami, medrese tekke. Bu üç kuruma fonksiyonları açısından bakıldığında ayrı ayrı, bir diğer açıdan bakıldığında iç içe olduğu görülür. Camiler zaman zaman medrese görevi görmüş, tekkeler yer yer cami vazifesini üstlenmiştir. Ama genel durum bilinmektedir: Camiler ibadetlerin merkezi, medreseler ilmi faaliyetlerin mekânı, tekkeler ise -yani tabirle-etik ve estetik dünyanın kamuya açılan meydanlarıdır. İlavet edelim: Şarkı, türkü ve ilâhî arasında da böyle bir ilişki vardır. Mesela şarkı olarak dinlediğimiz sözlerin aslında Peygamber Efendimize duyulan aşk ile ilgili mısralar olduğuna duyduğumuzda biraz şaşırıyoruz:

*Bir kızıl goncaya benzer dudagın,
Açılan tek gülüsün sen bu bağın,
Kurulur kalplere sevda otagın,
Kim bilir hangi gönüldür duragın.*

*Her gören göğsüme taksam seni der,
Kimi ateş gibi yakıtın beni der,
Kimi bilir bakışından söz eder,
Kim bilir hangi gönüldür duragın?**

İşte bir ahlak dersi:
**Gel ha gönül havallanma
Engin ol gönül engin ol
Dünya malına güvenme
Engin ol gönül engin ol
Şu dünyanın hali böyle
Yalan yahşi geçer böyle
Söylediğin engin söyle
Engin ol gönül engin ol**

Türk musikisinin zirve şahsiyeti olarak kabul edilen ve 180 sene önce Medine'de vefat eden² İsmail Dede Efendi'nin bestelerine bakılırsa orada şarkı ile türkünün, mevliyi ayını ile köçkeçenin bir arada demlendikleri görülür.

Beytullah'ın şubeleri olan camilerimizin belli bir üslup ve makamlı güzel sesle okunan Kur'an-ı Kerim kıraati ile tanışması ilki günlerden beri vardır. "Kur'an-ı Kerim'i sesiniyle güzelleştiriniz, süsleyiniz." (Ebu Davud, vitr, 20) hadis-i şerifi konu ile ilgilidir. Allah kelâmının dışında mabedlerimizin musiki ve nağme ile tanışmasını Mevlid törenlerine kadar çıkarmak mümkündür. Yaklaşık bin yıldan beri gelişerek ve yaygınlaşarak devam eden bu anane, gönül coğrafyamızın en etkili ve kalıcı geleneklerinden biri olmuştur. Mevlid törenleri, musikinin sihirli eyleyi Allah ve Resulullah aşkının mahallî diller aracıyla toplumun kılcal damarlarına aktarılması konusunda çok önemli bir görevi üstlendiğinde şüphe yoktur.

Dikkat çekici bir husustur ki tarihin farklı zamanlarında ve değişik beldelelerinde din adet ve geleneklere bazan "yasak" getirilmiş fakat her defasında bu Mevlid törenleri yasayı delmiş ve toplum içinde yaşamının yolunu bir şekilde bulmuştur. Bunun son örneği Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği fevriyetleri altında yüz yüze yakın bir zaman yaşamada zorunda kalan müslüman toplumlarında görülmüştür. Böyle sıkıntılı dönemlerde insanların din ve iman ile olan ilişkisinin önemini tam kavrayamayan bazı müslüman araştırmacıların Mevlid gibi törenleri küçümsemelerini anlamak mümkün değildir. İnsanoğlu her zaman bu tip "vesile"lere muhtaç bir yaratıktır. (Bk. Maide,5/35) Aşk ve muhabbet ateşinin bu tip "kap"larla insanlara sunulması gerektiriyor.

Bazan hasret ve gurbeti, bazan mevvedet ve mahabbeti, bazan vuslat ve fıkrati terennüm eden mısralar saf ve temiz insani duyguları en üst seviyede terennüm eden eserlerdir. Bazan irfan türkülleri olarak duyduğumuz bu eserleri gereği gibi anlamak için tekke terimleriyle, tasavvufî istilahlarla belli seviyede dost olmak gerekir. Aksi halde bu toprakların türküllerini bütün derinlikleriyle tam olarak kavrayamayız, bir başka ifade ile Aşık Veysel'i anlayamayız, Neşet Ertaş'ın gönül dünyasına giremeyiz.

İşte bir ahlak dersi:
**Gel ha gönül havallanma
Engin ol gönül engin ol
Dünya malına güvenme
Engin ol gönül engin ol
Şu dünyanın hali böyle
Yalan yahşi geçer böyle
Söylediğin engin söyle
Engin ol gönül engin ol**

1 Bu konuda geniş bilgi için bk. Süleyman Uludağ, İslâm ve Musiki, İstanbul, 2020.

2 Güfte Melek Hiç, beste Amir Ateş.

3 Müharek beldelede yaptığın son beste Beytullah etrafında deli dıvanlar gibi "Muhammedî köse" ile beraber tavaf yapanların aşkını terennüm etmekteydi:

*Yürük değirmenler gibi dönerler
Elele vermişler Hakk'a giderler
Gönül kabesini tavaf ederler
Muhammed'in kösü çalınır bunda.*

Türküler tekke atmosferini teneffüs eden aşklar tarafından kaleme alınan yadigarlardır

Tekkelerde oluşan manevi/lâhuti atmosfer güzel sanatlarda yeteneği olan insanları asırlar boyu cezbetmiştir. Bunun için şiir dünyamızın büyükleri derviş olduğu gibi musiki dünyamızın zirve şahsiyetleri de bir tarikatla mensuptur. Konusu Hz. Allah olan şiirlerin bestelenmesi karşımıza ilâhileri, konusu Hz. Peygamber olan manzumelerin bestelenmesi mevlid, naat ve kasideleri çıkarmıştır. Gönül dünyamızın ihtiva eden türkülerimiz de bu yolun yolcusudur. Türkülerimizin bir kısmı anonimdir. Şairi belli değildir. Bir kısmının da bestekârın belirlenmesi mümkün değildir. Derivlik psikolojisiyle ilgilidir. Tasavvufî ahlak da "bi nâm u nişan olmak" "bi ser u pâ" olmak öneimlidir. Yaptığımız güzel işlerin Sevgili tarafından bilinmesi yeterlidir. Riya ve gösteriş belasından kurtulmak için insanların bilmesini ve tanımasını daha uygundur. İmza atmak, mühür basmak, şöhretin peşine koşmak onlara göre çok şığ bir harekettir, gönül dünyası için çıkmaz sokaktır.

Evet, bugün türkü olarak dinlediğimiz birçok manzume, tekke atmosferini teneffüs eden aşklar tarafından kaleme alınan yadigarlardır. Güfte sahiplerinin isimlerine bakıldığında derviş Yunus ve meslektaşlarının öne geçtiği görülür. Bunun son örneklerinden biri yetmiş sene önce Erzurum'da vefat eden Nakşibendi dervisi Alvarlı Efe hazretleridir:

*Dün gece yar hanesinde
Yastığın bir taş idi
Altun çamur üstüm yağmur
Yine gönülüm hoş idi*

İşte bir derviyet:
*Ey gönül kılsan tefekkür
pendimi alsan n'olur
Ehl-i irfan meclisine
her zaman gelsen n'olur.*

*"Men 'aref' dersin okuyup
mekteb-i irfanda sen
Ruh nedir cismin içinde
sen seni bilsen n'olur*

Son Türkümüz şöyle başlıyor:
**Biz dünyadan gider olduk
Kalanlara selam olsun
Bizim için hayır dua
Kılanlara selam olsun**

1 Bu konuda geniş bilgi için bk. Süleyman Uludağ, İslâm ve Musiki, İstanbul, 2020.

2 Güfte Melek Hiç, beste Amir Ateş.

3 Müharek beldelede yaptığın son beste Beytullah etrafında deli dıvanlar gibi "Muhammedî köse" ile beraber tavaf yapanların aşkını terennüm etmekteydi:

*Yürük değirmenler gibi dönerler
Elele vermişler Hakk'a giderler
Gönül kabesini tavaf ederler
Muhammed'in kösü çalınır bunda.*

AYŞE ÇELİKKAYA
a.celikkaya@hotmail.com

Fildişi kulenin anahtarından kurtulma

Bazen, modern dünyanın o bitmek bilmeyen performans koş-turmacasının tam ortasında, sırtımızdaki yükleri fırlatıp en yakın limandan ilk gemiye ilk vapura binmek isteriz. Ve dilimizde ara ara o popüler kültür nakaratı: "Her şeyi bırakıp bir adaya yerleşeceğim." Kabul edelim, bu sadece bir kaçış arzusu değil, günümüz için felsefi bir duruş, aristokratik bir melan-koli, hatta sosyal medyada altı çizilen şık bir statü göstergesi. Bir tür modern inziva.

Benim içinse bu durum bir fan-teziden çok daha öte, oldukça eski ve köklü bir yol arkadaş-lığı. Keşfettiğim o ilk gerçeklik yıllarımdan bu yana, her yıl en azından bir kez dönüp mut-laka izlediğim, ruhumu temiz çektiğim bir film var: Süreyya Duru'nun yönettiği, Türkan Şoray'ın başrolünü üstlendiği 1988 yapımı *Ada*.

Filmin bendeki etkisi o kadar sahici, hissettirdiği o melan-koli o kadar tanıdık ki... Ne zaman buralardan uzaklaş-mak istesem, kendimi o gri, soğuk havadaki vapur güver-tesinde bulurum. Türkan Şoray'ın o rüzgarda uçan saçları, pardesüsünün yaka-sını kaldırıp adaya doğru gidişi, o puslu deniz kadraji her izlediğimde içimde tarif edilemez bir sızıya dönüşür. Anlatısı, mekan seçimi, o insana yalnızlığını fısıldayan rüzgarlı mevsim dokusuyula

benim sinema yolculuğumda değeri gerçekten paha biçilemez bir yerde duruyor bu yapım.

İşte geçen aşam, tam da Byung-Chul Han'ın o meşhur "yorgunluk toplumu" üzerine düşünüürken, kendimi yine o çok iyi bildiğim, ara ara mut-laka ziyarete ettiğim adamın rüzgarına bırakırken buldum. Ve fark ettim ki, son zaman-larda sinefiller arasında adeta gizli bir hazine gibi kulak-tan kulağa yayılan bu film, bugünün "her şeyden arınma" trendlerini tam ortasından ikiye bölmek için bugün hâlâ en çok ihtiyaç duyduğumuz rehber.

İnzivanın kibri, gerçeğin ritmi

Pek çok Yeşilçam anlatısının aksine, Şoray'ın kamerası bizi ters köşe bir felsefe eşige bırakıyor. Filmden sistemin yükünü taşıyamayıp adamın o izole yalnızlığına, o "romantik mülksüzlüğe" sığınan kişi erkek (Rutkay Aziz). O, şehri ve arkada bıraktığı kurulu düzeni bencilce reddeder, Han'ın bahsettiği o "eylemsizlik" (vita contemplativa) alımına kaçır. Sistemin sürekliliği tüketen çark-larından dışarı fırlar, üretmek ya da birinin eşi olmak için değil, sadece "olmak" için o güvenli limanın ilizyonuna sığınır.

Ancak benim ara ara o ekrana kilitlenmeme sebep olan, her izleyişimde içimi yeniden

kuran o duruş, Türkan Şoray'ın canlandırdığı kadın karakterde gizli. O, bu dayatılmış basitleşmeyi, hayatın o statik donma halini elinin tersiyle reddeder. Yüzünü yeniden şehrin o tekinsiz, kaotik ama yaşayan ritmine döner.

Bu yer değiştirme, sinema-mız için sadece sıra dışı bir hamle değil, bugün bizim bile unuttuğumuz varoluşsal bir gerçeğin ilanı. Şoray, erkeğin o entelektüel kibirle ördüğü "doğaya dönüş" mitini usulca yapısöküme uğratar. Bir insa-nın tek başına mücadelesini, öyle korunaklı bir kayalıkta, konforlu bir fildişi kulede değil; hayatın tam göbeğinde, o gerilimli sokaklarda başlatır.

Aynaları kırmak: Agnès Varda'dan Türkan Şoray'a

Ada'yı her seyrettiğimde, zihnim beni ister istemez Fransız Yeni Dalgası'nın o şahane *Cléo 5'ten 7'ye* filmine de götürür. Paris sokaklarında dış dün-yanın, erkek bakışının (male gaze) estetik bir nesnesi ola-rak dolaşan Cleo, filmin bir yerinde o süslü aynaları kırar ya hani... Dünyayı artık başka-larının ona baktığı gibi değil, kendi gözleriyle görmeye baş-lar. Sokak onun için bir tehdit değil, özgürleşme alanı olur.

İşte *Ada'nın* kadını da benim için tam olarak bu aynaları kıran figür. Erkek için ada, dünyanın yorgunluğundan kaçtığı bencilce inşa edilmiş bir sığınakken, kadın için o ada doğanın romantizmi falan değil. Aksine; hayatın durması, eylemsizlik ve bir başkasının entelektüel fantzesine hapsol-mak demek. Karakter, o adada kalıp bir gölgenin sığınmacısı olmayı reddeder. İskeleydeki o rüzgârı arkasına alıp kararlı adımlarla vapura yürürken bize şunu fısıldar sanki: Tek başına var olmak, bir adaya saklanarak değil, hayatın o devingen akıntısının içinde kendi ayakları üzerinde dura-rak mümkün.

Lüks bir yorgunluk olarak felsefe

Düşünür Byung-Chul Han haklı; hepimiz çok yorgun birer kitleyiz. Ancak filmdeki erkeğin kaçışına dikkatli baktığımda, bunun sahici bir eylemsizlik değil, sistemin yükünü kaldıramayan burjuva bir aydının konforlu bir geri çekilişi olduğunu görüyorum.

Kadın ise bu sözde "kutsal zaman" kabul etmiyor. Çünkü onun için hayatta kalmak, henüz felsefesi yapılacak lüks bir yorgunluk değil, somut, sıcak ve her gün yeniden üretilmesi gereken bir varoluş kavgası. Erkeğin adadaki o statik zamanını terk edip, şehrin acımasız ama yaşayan zamanına adım atar. Şoray'ın bir şair-yönetmen gibi kadraja mühürlendiği şey de o adadaki konforlu sığınakları yıkıp, hayatın o engelbeli, gerçek kavgasının içine tek başına adım atmak. Ve inanın, o şehir ne kadar tekinsiz, o kalabalık ne kadar boğucu olursa olsun, kendi adasını kendi içinde taşıyan bir ruhu hiçbir dalga yutamaz. *Ada*, sinema hafızamızda paslanmaya bırakılmayacak kadar parlak bir ayna; benim her yıl en azın-dan bir kez olsun sığındığım, ama her seferinde benisi şehre, yani hayatın ta kendisine geri gönderen zamansız bir modern klasik.

Bazen en sahici başkaldırı, o konforlu sığınakları yıkıp, hayatın o engelbeli, gerçek kavgasının içine tek başına adım atmak. Ve inanın, o şehir ne kadar tekinsiz, o kalabalık ne kadar boğucu olursa olsun, kendi adasını kendi içinde taşıyan bir ruhu hiçbir dalga yutamaz. *Ada*, sinema hafızamızda paslanmaya bırakılmayacak kadar parlak bir ayna; benim her yıl en azın-dan bir kez olsun sığındığım, ama her seferinde benisi şehre, yani hayatın ta kendisine geri gönderen zamansız bir modern klasik.

Bugün bu filmi neden konuşmalıyız?

Gelelim bugünün dergilerinin sayfalarında neden *Ada'yı* haykırmamız gerektiğine... Bizler, her köşe başında "dijital detoks", "doğaya kaçış", "mini-malizm" masalları dinleyen bir kuşuş. Konforlu sığınaklar inşa etmekte, fildişi kuleleri-mize çekilip dünyayı uzaktan eleştirmekte üstümüze yok. İşte *Ada*, melodramın o tanıdık ve güvenli s u l a r ı n ı t a m a m e n k u r u t a n, k ı y ı m e t i

gecikmeli bir adaletle yeni anlaşılan modern bir başya-pıt olarak tam da bu yüzden bugün yeniden konuşulmalı.

Film, seyirciyi kendi için-deki adalarla, sahte kaçış planlarıyla ve yüzleşmekten korktuğu o büyük sessizlikle baş başa bırakıyor. Bize vaat edilen o huzurlu, korunaklı adaları reddetmenin estetiğini öğretiyor.

Yazıyı bitirirken, kendime ve size şu soruyu bırakmak iste-rim:

Dünyanın gürlütüsünden kaçıp bir adaya sığınmak mı daha büyük bir cesaret, yoksa o gürlütünün tam ortasında kendi sesini bir an bile kay-betmeden yürüyebilmek mi?

Bazen en sahici başkaldırı, o konforlu sığınakları yıkıp, hayatın o engelbeli, gerçek kavgasının içine tek başına adım atmak. Ve inanın, o şehir ne kadar tekinsiz, o kalabalık ne kadar boğucu olursa olsun, kendi adasını kendi içinde taşıyan bir ruhu hiçbir dalga yutamaz. *Ada*, sinema hafızamızda paslanmaya bırakılmayacak kadar parlak bir ayna; benim her yıl en azın-dan bir kez olsun sığındığım, ama her seferinde benisi şehre, yani hayatın ta kendisine geri gönderen zamansız bir modern klasik.

Hikâyenin Selim İleri ve Ömer Kavur 'un elin-den çıkmış olması ve yönetmen koltuğunda da Ömer Kavur'un olması bize bu filmin zaten başka bir film olduğunun sinyallerini veriyor aslında. Başrollerinde Kadir İnanır ve Hüme-yra'nın, üstüne bir de karakteristik duruşuyla filme bir mekân değil de karakter gibi katkı sağlayan Ayvalık'ın olması, izleyiciye görsel bir şölen sunuyor. Zengin kız, fakir oğlan, zen-gin kıza aşık olmayan ama şartlar dolayısıyla hayatını onunla kurmak zorunda kalan bir fakir oğlan hikâyesi, bu yüzden belki de o kadar da klişe gelmiyor. Filmin anlatısındaki nahif-lik, cümlelerin birçok anlama gelmesi ve her anlamda bizi başka yerden yakalaması, hayatın aslında tam da böyle olduğunu bize bambaşka bir gerçeklikle sunuyor.

Filmin merkezinde, işleri kötü giden zeytinyağı fabrikası sahibi Fuat vardır. Ailesinin ve çevre-sinin baskısıyla sevmediği biriyle nişanlanmak zorunda kalan Fuat'ın yolu, kasabaya yeni atanan edebiyat öğretmeni Aysel ile kesişiyor. Aysel ve Fuat'ın birbirlerine besledikleri hisler gittikçe büyürken, Fuat'ın hayatında da işler rayından çıkmaya başlıyor. Bir yanda Aysel'e duyduğu saf sevgi, diğer yanda yürütmek zorunda olduğu çıkar ilişkileri, baş etmesi gere-ken ekonomik zorluklar, kasabanın herkesin

SİNEMA GÜNDEMİ: BİR VEDA BİR HEYECAN VE BİR ÇOCUKLUK

ASUDE KARAGÖZ
karagozasudes@gmail.com

Sinemamız da tıpkı bizler gibi yoluna devam ediyor; büyüyor, değişiyor ve bazen de çok ağır kayıplarla sarsılıyor. Geçtiğimiz gün-lerde alacağı en acı verici darbelerden biriyle sarsıldı belki de. Hayatında hiç sinema salo-nunda oturup beyazperdenin büyüüne kapılmamış birine dahi sorsanız, yüzünde bir hayranlıkla anımsayacağı bir ismi kay-betti. Kadir İnanır'ı... Annelerimizin çocukluk aşkı, ilk kalp çarpıntısı. Babalarımızın ise tırnak içinde "delikanlı" olmayı öğrendikleri, sesini, yürüyüşünü taklit ettikleri belki de ilk rol modelleri... Öte yandan gündemde uzun süredir heyecanını koruyan Dünya Kupası var. Tüm dünyayı etkisi altına alan bu büyük organizasyonun yarattığı atmosfer, sinemada da karşılığını buluyor; turmuvanın efsanelerini ve unutulmaz anlarını hatırlatan filmler yeniden gündeme geliyor. Türkiye erken veda etmiş olsa da bu heyecan ekrandan takip etmeye devam ederken futbolun sinemadaki izlerini yeniden görmek mümkün. Öte yandan bizi çocukluğumuza götüreren, nostaljiyle eğlenmeyi aynı anda taşıyan bir başka gündem daha var. Vizyondaki Oyuncak Hikâyesi 5. Sadece bir devam filmi değil, büyümeyi, değişmeyi ve hatırlamayı aynı potada eriten bir dünya. Sinema gündeminde öne çıkan başlıklar genel olarak bunlar; şimdi bu filmlerin her birine daha yakından bakalım...

Yeşilçam'ın unutul-mazlarını bir kez daha anmak adına...

Kırık Bir Aşk Hikayesi

Yeşilçam zaten hepimiz için tüm klasik anla-tıların içinde boğulan yapımlarına rağmen nostaljisiyle kalbimize dokunan filmlerle dolu. Fakat bu filmlerin içinde bazı yapımlar, o dönem on filmde dokuzunda anlatılan konuyu ele alsın bile bize o dokuzunda bir taneymiş gibi hissettiriyor. Gerek oyunculuk-larıyla gerek senaryosuyla gerekse akılcıma kazanman görüntüleriyle hep bizimle kalacak, her bir sahnesini gördüğümüzde içimizden bir şeyleri eksilteceğimiz gibi geliyor. İşte Kırık Bir Aşk Hikâyesi de bu filmlerden. Tıpkı ismi gibi, bize kırık bir hikâye anlatırken paramparça olmamıza sebep oluyor.

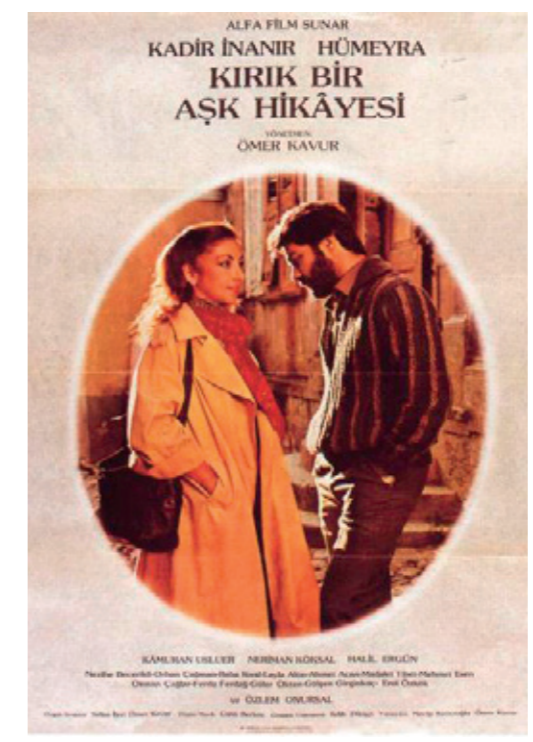
Hikâyenin Selim İleri ve Ömer Kavur 'un elin-den çıkmış olması ve yönetmen koltuğunda da Ömer Kavur'un olması bize bu filmin zaten başka bir film olduğunun sinyallerini veriyor aslında. Başrollerinde Kadir İnanır ve Hüme-yra'nın, üstüne bir de karakteristik duruşuyla filme bir mekân değil de karakter gibi katkı sağlayan Ayvalık'ın olması, izleyiciye görsel bir şölen sunuyor. Zengin kız, fakir oğlan, zen-gin kıza aşık olmayan ama şartlar dolayısıyla hayatını onunla kurmak zorunda kalan bir fakir oğlan hikâyesi, bu yüzden belki de o kadar da klişe gelmiyor. Filmin anlatısındaki nahif-lik, cümlelerin birçok anlama gelmesi ve her anlamda bizi başka yerden yakalaması, hayatın aslında tam da böyle olduğunu bize bambaşka bir gerçeklikle sunuyor.

Filmin merkezinde, işleri kötü giden zeytinyağı fabrikası sahibi Fuat vardır. Ailesinin ve çevre-sinin baskısıyla sevmediği biriyle nişanlanmak zorunda kalan Fuat'ın yolu, kasabaya yeni atanan edebiyat öğretmeni Aysel ile kesişiyor. Aysel ve Fuat'ın birbirlerine besledikleri hisler gittikçe büyürken, Fuat'ın hayatında da işler rayından çıkmaya başlıyor. Bir yanda Aysel'e duyduğu saf sevgi, diğer yanda yürütmek zorunda olduğu çıkar ilişkileri, baş etmesi gere-ken ekonomik zorluklar, kasabanın herkesin

hayatına müdahale eden görünmez duvarları ve tüm bunların çıkar yolunun onuruna vurulan bir darbe gibi zengin bir adamın kızıyla evlen-mesi oluşu... Aysel'in ise yazdığını aşık bir kadın değil; kendi kararlarını alabilen, onurundan taviz vermeyen güçlü bir karakter olması.

Belki de filmi bugün hâlâ bu kadar etkileyici yapan tam da budur. Kavur, aşkı büyük tesa-düflerin ya da dramatik rastlantıların üzerine kurmuyor. Tam tersi, hayatta bazen çok büyük bir sevgi bile bir şeyleri yoluna koymak için yetmez. İnsanın yaşadığı düzen, ekonomik koşullar ve hepsinden önemlisi toplumsal baskı en güçlü duvarların bile önüne geçebilir. Bazen mutluluk yanımızdan gelip geçer ve biz ihti-mallerin yıkılışlarıyla yaşamaya devam ederiz.

Kırık Bir Aşk Hikâyesi, üzerinden kırk yılı aşkın zaman geçmiş olmasına rağmen hâlâ ilk günkü kadar etkileyici. Çünkü anlattığı şey yalnızca yarım kalmış bir aşk değil, hayatın, bazen insa-nın en çok sevdiği şeyden bile vazgeçmesini istemesi. İşte bu yüzden Yeşilçam'ın eskimeyen klasikleri arasında yer almayı bugün de fazla-sıyla hak ediyor.

70'lerde Dünya Kupası nasıldı?

Anneler Tatilde

Futbol filmleri denildiğinde çoğumuzun aklına ilk olarak sahadaki mücadele, unutulmaz goller ya da efsane futbolcular gelir. Oysa bazı filmler futbolu yalnızca bir oyun olarak değil, insa-nların hayatını şekillendiren ortak bir duygu olarak ele alır. Brezilyalı yönetmen Cao Ham-burger'in 2006 yapımı *Anneler Tatilde* filmi de tam olarak bu filmlerden biri. Dünya Kupası'nı anlatıyor gibi görünse de aslında çocukluğa, aileye, aidiyet duygusuna ve umuda dair son derece insani bir hikâye anlatıyor.

1970 Dünya Kupası'nın coşkusunun tüm Bre-zilya'yı sardığı günlerde geçen film, askeri diktatörlüğün gölgesinde yaşamaya çalışan on iki yaşındaki Mauro'nun gözünden ilerliyor. Anne ve babası siyasi nedenlerle ülkeden ayrıl-mak zorunda kalınca Mauro, dedesine emanet edilme üzere São Paulo'ya gönderiliyor. Ancak daha seyre adını attığı gün dedesini kaybe-diyor ve hiç tanımadığı Yahudi mahallesindeki insanların arasında bambaşka bir hayatın içine düşüyor. Başrollerini Michel Joelsas, Germano Haiut ve Daniela Piepszyk'in paylaştığı film, küçük bir çocuğun dünyasını anlatırken bir ülkenin içinde bulunduğu siyasi atmosferi de büyük bir doğrulukla hissettiriyor.

İlk bakışta oldukça sade görünen bu hikâye, ilerledikçe katman katman derinleşiyor. Mauro'nun anne ve babasının geri döneceği günü bekleyişi, aslında yalnızca ailesine duy-duğu özlemi değil; ait olduğu yere kavuşma isteğini de temsil ediyor. Bu bekleyiş boyunca Dünya Kupası ise sokaklarda, evlerde ve mahal-lede yaşayan insanların arasında görünmez bir bağ kuruyor. Farklı inançlardan, farklı yaşa-m-

Perdeden çocukluğumuza aralanan kapı

Oyuncak Hikâyesi 5

Bazı filmler vardır; ne kadar zaman geçerse geçsin onları izlediğimizde yeniden çocuk olu-ruz. Daha sinema nedir bilmezken karışımı- çikmiş olmalarından mıdır yoksa anlattıkları hikâye kaç yaşında olursak olalım içimize dokunduğundan mıdır bilinmez, biz büyüsek de o filmler çocukluğumuza ait kalırlar. Yukarı Bak'taki uçan evi, Buz Devri'ndeki Sid'i ya da Shrek'teki Eşek'i her gördüğümüzde içimizde oluşan o çocuklu mutluluğun sebebi de budur. Biz bu karakterleri gördüğümüzde, onların çocukluk benliğimizle kurdukları bağı, o güzel arkadaşlığı da görürüz.

Geçtiğimiz günlerde bu filmlerden biri olan Oyuncak Hikâyesi'nin devam filminin viz-yona girmesi bu yüzden büyük küçük demeden hepimizi heyecanlandırdı. Oyuncak Hikâyesi, çoğumuz için yalnızca bir animasyon değil, çocukluğumuzun en güzel anlarından biri, belki de çocuk aklımızla oyuncaklarımıza farklı gözle bakmamıza sağlayan ilk hikâye-lerden biri. Aradan geçen otuz yıla rağmen Woody'nin, Buzz Lightyear'ın ya da Jessie'nin isimlerini duyduğumuz anda yüzümüzde o-luşan tebessümün sebebi de tam olarak bu.

1995 yılında başlayan ve animasyon sinema-sında adeta yeni bir dönemin kapısını aralayan seri, her devam filminde yalnızca oyuncakların macerasını anlatmadı; büyümeyi, vedalaşmayı, değişmeyi ve geride bırakmayı da anlattı. Andy'nin çocukluktan yetişkinliğe uzanan yolculuğunu izlerken aslında kendi büyüme hikâyesimize de tanıklık ettik. Oyuncaklar kutu-lara kaldırıldı, odalar değişti, hayat değişti; ama Woody ve arkadaşları hafızamızdaki yerini hiç kaybetmedi.

lardan gelen insanlar, aynı maçın heyecanında bir araya geliyor. Futbol, kısa süreliğine de olsa bütün ayrılıkların önüne geçiyor.

Cao Hamburger, Dünya Kupası'nı hikâyenin merkezine yerleştirmiyor; onu karakterlerin nefes aldığı, umut ettiği ve birbirine yaklaştığı bir atmosfer olarak kullanıyor. Tribünlerin coş-kusu ile bir çocuğun sessiz yalnızlığını aynı kadraja dokunatururken, futbolun bazen yalnızca doksan dakikalık bir oyun olmadığını, insanların hafızasında yer eden ortak bir duygu olduğunu hatırlatıyor.

Anneler Tatilde, üzerinden yıllar geçmiş olmasına rağmen hâlâ ilk günkü sıcak-lığını koruyan filmlerden biri. Çünkü anlattığı şey yalnızca 1970 Dünya Kupası değil; çocuk olmanın kırılabilirliği, beklemenin sabrı ve en zor zamanlarda bile umudun hiç umulmadık yerlerde filizlenebilmesi. Belki de bu yüzden, Dünya Kupası heyecanı yeniden yaşanırken dönüp bakılacak en samimi ve en dokunaklı filmlerden biri olmayı bugün de fazlasıyla hak ediyor.

Şimdi ise *Oyuncak Hikâyesi 5*, yıllardır kurduğu bu bağı yeni bir hikâyeyle sürdürmeye hazırlanıyor. Andrew Stanton'ın yönetmenliğini üstlendiği filmde Woody, Buzz ve arkadaşları bu kez çocukların ilgisini giderek daha fazla ele geçiren teknolojiyle yüzleşiyor. Değişen oyun anlayışı, ekranların oyuncaklarını yerini almaya başlaması ve yeni neslin bambaşka bir dünyada büyüyor oluşu, filmin temel çatışma-sını oluşturuyor. Ancak seri, her zamanki gibi bu değişimi yalnızca çocuklar üzerinden değil, onları büyüten izleyen yetişkinler üzerinden de anlatmayı başarıyor.

Oyuncak Hikâyesi serisinin yıllardır bu kadar sevilmemesinin nedeni tam olarak bu. Her yeni film, çocuklara eğlenceli bir macera sunar-ken yetişkinlere de geride bıraktıkları yılları hatırlatıyor. Oyuncaklar değişiyor, çocuklar büyüyor, dünya dönüşüyor. Ama bazı hikâye-ler, tıpkı çocukluk anları gibi, aradan ne kadar zaman geçerse geçsin aynı sıcaklığı koruyor. *Oyuncak Hikâyesi 5* de tam bu yüzden yalnızca vizyona giren yeni bir animasyon değil; hepimiz için çocukluğuna bırakılmış küçük bir selam niteliği taşıyor.

LITROSSANAT

■ TÜRKİYE'NİN DİJİTAL KÜLTÜR SANAT GAZETESİ ■

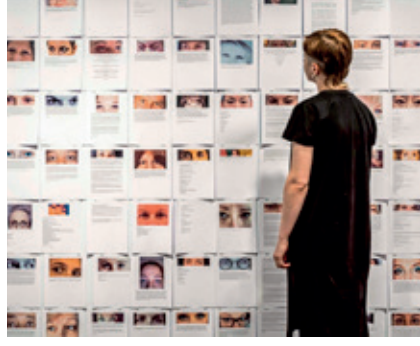
KÜLTÜR SANAT AJANDASI

İstanbul'un yaz sanat takvimi, sergiden sinemaya, konserlerden tiyatroya uzanan yoğun bir akışla kenti adeta yaşayan bir sahneye dönüştürüyor. Yoko Ono'nun Sakıp Sabancı Müzesi'ndeki "İçses ve İyapı" sergisi izleyiciyi katılma davet ederken, Salt Beyoğlu'ndaki ekoloji odaklı film programı sinemayı doğayla birlikte düşünen deneysel bir alana açıyor; Yapı Kredi Müzesi'ndeki "Işık Çalan Hafıza" ise geçmişi sabit bir anlatı olmaktan çıkarıp yeniden kurulan bir hafıza biçimi olarak ele alıyor. Kentte ritim bununla da sınırlı kalmıyor; AKM sahnesinde Arooj Aftab'ın şiirsel caz-folk evreni ile Latin Amerika klasiklerinin tutkulu ezgileri yan yana gelirken, koro festivali ve SinemADA Film Festivali İstanbul'u bir gün çok sesli bir müzik alanına, ertesi gün açık hava sinema deneyimine dönüştürüyor.

RUKİYE KÜREK
rukiye001@gmail.com

Doğa, Müzik ve Sahne Üzerine Bir Yaz

■ Yoko Ono'nun düşünce evreni İstanbul'da

Çağdaş sanatın en etkili isimlerinden Yoko Ono'nun üretim pratiğini geniş bir perspektifle ele alan "İçses ve İyapı" sergisi, Sakıp Sabancı Müzesi'nde sanatseverlerle buluşuyor. Sanatçının yetmiş yılı aşkın üretim sürecinden seçilen eserleri bir araya getiren sergi, ziyaretçileri yalnızca eserleri izlemeye değil, onların bir parçası olmaya da davet ediyor. Müzenin farklı mekânlarına yayılan seçki, Ono'nun sanat anlayışının merkezinde yer alan hayal gücü, katılım ve birlikte düşünme kavramlarını öne çıkarıyor.

Sergide, sanatçının erken dönem kavramsal çalışmalarından performans ve instalasyonlarına uzanan geniş bir üretim yelpazesi yer alıyor. "İçses" ve "İyapı" kavramları etrafında şekillenen sergi, bireyin iç dünyası ile dış gerçeklik arasındaki ilişkiyi sorgularken, ziyaretçileri hafıza, barış ve insan ilişkileri üzerine düşünmeye çağırıyor.

Yoko Ono'nun sanatındaki deneysel yaklaşımı görünür kılan sergi, sanatçının uluslararası sanat tarihindeki özgün konumuna ışık tutan kapsamlı bir buluşma niteliği taşıyor.

■ Doğanın izinde deneysel bir program

Salt Beyoğlu, 4-15 Temmuz tarihleri arasında sinema ile ekoloji arasındaki bağlantıları araştıran dikkat çekici bir etkinlik programına kapılarını açıyor. "Şu Gözenekli Yeryüzü" başlıklı gösterim, konuşma ve atölye dizisi; insan merkezli bakışın dışına çıkarak toprağın, suyun, bitkilerin ve farklı yaşam formlarının hikâyelerine odaklanıyor. Deneysel sinemanın olanaklarından yararlanan program, hareketli görüntünün yalnızca bir kayıt aracı değil, doğayla birlikte dönüşen canlı bir üretim alanı olduğunu vurguluyor. Farklı ülkelerden sanatçı ve araştırmacıları bir araya getiren etkinlikler, çevresel süreçlerin sanatsal üretime nasıl yansıtıldığına dair yeni tartışmalar açmayı hedefliyor. Program kapsamında izleyiciler, kısa ve uzun metraj film gösterimlerinin yanı sıra sanatçı konuşmaları ve uygulamalı atölyelerle buluşacak. Organik malzemeler, doğal dönüşüm süreçleri ve insan dışındaki yaşam biçimlerinin sinemadaki temsillerini odağına alan içerikler, ekolojik düşünce ile sanat arasındaki kesişim noktalarını görünür kılıyor. Yeryüzünün durağan bir arka plan olarak değil, sürekli değişen ve diğer canlılarla ortaklaşa paylaşılan bir yaşam alanı olarak ele alan "Şu Gözenekli Yeryüzü", güncel sanat ve deneysel sinemaya ilgi duyanlar için özgün bir keşif alanı sunuyor.

■ Hafızanın sesini duymak

Bazı sergiler vardır, ziyaret ettikten sonra neden daha önce görmediğinizi sorgulatar. Yapı Kredi Müzesi'nde 5 Temmuz'a kadar devam edecek olan "Işık Çalan Hafıza" sergisi de bunlardan biri. Geç keşfettiğim bu sergi, hafıza, tarih ve anlatı kavramlarını bir araya getirerek ziyaretçiyi geçmişle bugün arasında düşünsel bir yolculuğa çıkarıyor. Akram Zaatarı, Hilal Can ve Michael Rakowitz'in eserlerini müzenin nüvizmatik ve gölge oyunu koleksiyonlarıyla buluşturan sergi, farklı dönemlere ait hikâyelerin birbirine nasıl temas edebildiğini gösteriyor. Küratörlüğünü Burcu Çimen'in üstlendiği sergi, tarihin yalnızca belgelerden ibaret olmadığını; sesler, imgeler ve anlatılar aracılığıyla sürekli yeniden kurulduğunu hatırlatıyor. Osman Hamdi Bey'in arşivlerinden Mezopotamya mirasına, Karagöz geleneğinden güncel sanat üretimlerine uzanan eserler, geçmişe yeni sorular yöneltirken hafızanın katmanlı yapısını görünür kılıyor. "Işık Çalan Hafıza", tarihsel mirasa farklı bir gözle bakmak isteyenler için yılın dikkat çekici sergileri arasında yer alıyor.

■ Rami Çocuk Sanat Bienali kapılarını açtı

Çocukların hayal gücünü sanatla buluşturan Rami Çocuk Sanat Bienali, İstanbul'daki Rami Kütüphanesi'nde sanatseverlerle buluştu. 31 Temmuz'a kadar ziyaret edilebilecek bienal, çocukların dünyaya dair bakışlarını resimden heykele, enstalasyondan dijital üretime uzanan geniş bir yelpazede görünür kılıyor. Bienalde, çocukların hazırladığı çalışmaların yanı sıra atölyeler, söyleşiler ve çeşitli etkinlikler de ziyaretçilere açık olacak. Sanatın dönüştürücü gücünü merkeze alan organizasyon, çocukların yalnızca izleyici değil, üretici kimlikleriyle de sanatın içinde yer almasını hedefliyor. Rami Kütüphanesi'nin tarihi atmosferinde gerçekleştirilen bienal, farklı yaş gruplarından çocukları sanatla buluştururken, ailelere de çocukların üretim süreçlerine tanıklık etme imkânı sunuyor. Sergilenen eserlerde doğa, çevre, kent, umut, dayanışma ve hayal gücü gibi temalar öne çıkıyor. Çocukların özgün ifade biçimlerini destekleyen bienal, sanat aracılığıyla yeni düşünme biçimlerinin gelişmesine katkı sunmayı amaçlıyor. Etkinlik süresince gerçekleştirilecek atölye çalışmaları ve eğitim programlarıyla katılımcılar, farklı sanat disiplinlerini deneyimleme fırsatı bulacak. 31 Temmuz'a kadar ziyaret edilebilecek Rami Çocuk Sanat Bienali, çocukların sanatla kurduğu yaratıcı ilişkiyi görünür kılan eserleri ve zengin programıyla ziyaretçilerini ağırlamaya devam edecek.

■ İstanbul'da yazın ritmi değişiyor

İstanbul'un kültür sanat takvimi temmuz ayında iki önemli festivalle hareketleniyor. 4. Uluslararası İstanbul Koro Festivali, 9-12 Temmuz 2026 tarihleri arasında şehrin farklı tarihi ve kültürel mekânlarında gerçekleştirilecek. Toplam 48 konserin yer aldığı festival, farklı ülkelerden ve topluluklardan koroları bir araya getirerek İstanbul'u dört gün boyunca çok sesli bir müzik alanına dönüştürecek. Koro festivalinin ardından kentte bu kez sinema perdesi açılıyor. 6. SinemADA Film Festivali, 22-26 Temmuz 2026 tarihleri arasında Adalar'da sinemaseverlerle buluşacak. İstanbul Sinema Ofisi yürütücülüğünde ve Filmkoop iş birliğiyle düzenlenen festivalde film gösterimlerinin yanı sıra söyleşiler ve atölyeler de yer alacak. Böylece İstanbul, temmuz ayı boyunca önce müziğin kolektif sesine, ardından sinemanın açık hava hikâyelerine ev sahipliği yaparak sanatın iki farklı alanını ardışık bir deneyime dönüştürüyor.